

Høgskolen i Nesnas skriftserie

Nr. 72

Høgskolen i Nesna 2009

PROSJEKT KALS - 10. ÅRSTRINN

Delrapport 1

Oddbjørn Knutsen

Lese- og skriveferdighet bygger bro mellom kunnskap og opplevelser

Utvikling og utprøving av en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdigheter hos elever i 10. årstrinn, og som grunnlag for standardisering av prøven for 9. og 10. årstrinn.

Et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Nesna og 10. årstrinn ved to prosjektskoler.

Pris kr. 100,-

ISBN 978-82-7569-186-4

ISSN 0805-3154

HØGSKOLEN I NESNA

Forord

Delrapport 1 er den første av flere delrapporter som er planlagt fra Prosjekt KALS - 10. årstrinn. Delprosjekt 1 ble startet opp tidlig på vinteren i 2007, der teorigrunnet, aksjonsforskningsmodellen, innovasjonsmodellen og selve testen ble utviklet. Noe senere tok vi kontakt med rektorene ved to utvalgte prosjektskoler og fikk ”grønt lys” for å gå i gang med prosjektet. Etter hvert møtte vi motiverte prosjektlærere som så med spenning fram mot oppstarten ved sine skoler. Med et slikt godt utgangspunkt var det ingen sak å gå i gang med prosjektarbeidet, og delprosjekt 1 ble fullført våren 2008.

Jeg vil her benytte anledningen til å takke rektorene, prosjektlærerne og elevene i 10. årstrinn ved prosjektskolene skoleåret 2007/2008, for at de lot oss få låne av deres dyrebare tid til utprøvinga av testen. En stor takk også til foreldrene, som lot oss få låne barna deres til utprøvinga.

En stor takk også til FoU-utvalget ved Høgskolen i Nesna som har bidratt med time- og driftsressurser til dette første delprosjektet.

Sist, men ikke minst vil jeg takke min gode kollega Kåre Ødegård for et veldig godt samarbeid med delprosjekt 1, og for glimrende faglig arbeid og meget god praktisk støtte.

Høgskolen i Nesna, den 17. april 2009

Oddbjørn Knutsen
Prosjektleder

Innhold

Abstract/sammendrag	5
DEL I. PROSJEKTBEKRIVELSE OG KARTLEGGINGSPRØVEN	6
1. Innledning.....	6
2. Målsettinger for utprøvningsprosjektet	7
3. Aksjonsforskning i skolesystemet	8
4. Etikk i aksjonsforskning.....	8
5. Teorigrunnlag.....	9
6. Et proaktivt aksjonsforskningsdesign	9
7. De ulike aktørene i prosjektet	11
8. Innovasjonsmodell	11
9. Kartleggingsprøven.....	15
10. Lærerveiledning og skåringsmanual	18
11. Teoretisk grunnlag for prosessutløsingen	27
12. Gjennomført aksjon.....	28
DEL 2. UNDERVEISEVALUERINGA	30
13. Innledning.....	30
14. Problemstillinger	30
15. Metode for datainnsamling	31
15.1. Kvalitativt casestudie	31
15.2. Intervju som metode for innsamling av data	31
16. Validitet og reliabilitet	32
17. Kvalitativ analyse.....	32
18. Utvikling av et analyseredskap	34
19. Resultater.....	36
19.1. Prosjektskole A	36
19.2. Prosjektskole B.....	43
20. Analyse av resultatene	49
20.1 Likheter mellom projektskolene	49
20.2. Særskilte forhold ved den enkelte projektskolen	50
20.2.1. Prosjektskole A.....	51
20.2.2. Prosjektskole B.....	51
21. Oppsummeringer	51

21.1. Oppsummering av intervjuundersøkelsen	51
21.2. Vurdering av måloppnåelse i delprosjektet	53
22. Avsluttende kommentarer	56
Litteraturliste	58
VEDLEGG 1.....	60
VEDLEGG 2.....	61
VEDLEGG 3.....	62
VEDLEGG 4.....	63
VEDLEGG 5.....	64
VEDLEGG 6.....	69
VEDLEGG 7.....	74

Abstract/sammendrag

Prosjekt KALS - 10. årstrinn har som hovedmål å utvikle en kartleggingsprøve for å finne lese- og skriveferdighetene hos elevene på 10. årstrinn. Prosjektet består av fire delprosjekter. Denne delrapporten beskriver delprosjekt 1, og som omfatter utvikling og utprøving av denne kartleggingsprøven sammen med lærere og elever i 10. årstrinn ved to prosjektskoler.

Utprøvinga som er et aksjonsforskningsprosjekt, ble gjennomført skoleåret 2007/2008.

Delrapporten består av to hoveddeler. Del 1 omfatter teorigrunnet, en innovasjonsmodell for aksjonen, de ulike delprøvene, lærerveiledning og skåringsmanual, samt guide for en prosessutløsende elevsamtale. Del 2 omfatter underveisevalueringa med resultater, analyse og målvurderinger. Delprosjekt 1 har et sosialkonstruktivistisk teorigrunnlag, der dette er knyttet til teori om aksjonsforskning. De ulike delprøvene er basert på lese- og skriveforskning, mens prosessdelen baserer seg på en humanistisk rådgivningsteori som støttes av ”empowermentmetoden”. Selve kartleggingsprøven er en screeningsprøve der lesehastighet, leseforståelse, undersøkelse av avkodingsferdigheter i lesing og skriving samt egenvurdering, inngår. I tillegg gjennomføres det en elevsamtale for de med svakest resultat.

Underveisevalueringa ble gjennomført som kvalitative intervjuer med prosjektlærere og rektorene ved prosjektskolene, og resultatene ble vurdert etter prinsippene om kvalitativ analyse. Resultatene viste både likheter og enkelte forskjeller mellom prosjektskolene. Felles for begge skolene var kompetanseutvikling på området kartlegging og mer kunnskap om lese- og skrivevansker. I tillegg ble lærerne mer oppmerksomme på viktigheten av å kartlegge lese- og skriveferdigheter hos avgangselevne før overgangen til videregående skole. Det viste seg også at elevene som deltok satte stor pris på å få kartlegge egne lese- og skriveferdigheter. Samarbeidet med forskere fra høgskolen motiverte og inspirerte prosjektlærerne, og de følte at de hadde gitt et viktig bidrag i arbeidet med å utvikle kartleggingsprøven. Hovedmålene for delprosjekt 1 ble nådd. Det var også stor grad av måloppnåelse for flere av delmålene.

Del I. Prosjektbeskrivelse og kartleggingsprøven

1. Innledning

Erfaringene våre som lærere og som spesialpedagoger viser at ingen av kartleggingsprøvene og testene som vi har administrert, ivaretar elevenes selvinnsikt og erkjennelse av eventuelle vansker, eller motiverer dem til å være aktive i planlegging og evaluering av avhjelpende tiltak. Vi har derfor utarbeidet, prøvd ut og standardisert en kartleggingsprøve – ”KALS-testen” – for videregående skole. Denne kartleggingsprøven gir muligheter for å kartlegge lese- og skriveferdighet, og initierer samtidig en motivasjonsprosess hos den enkelte elev for å delta i, og ta medansvar for avhjelpende tiltak. De erfaringene som er gjort med denne prøven er gode.

Siden prosessinitierende prøver som er tilpasset grunnskolen ser ut til å være mangelvare, ønsker vi å utvikle en prøve som kartlegger lese- og skriveferdigheter hos elevene på 9. og 10. årstrinn, og som også er prosessinitierende hos elevene. Siden utprøvingene blir gjennomført med elever om høsten når de begynner i 10. årstrinn, har vi kalt dette for ”Prosjekt KALS - 10. årstrinn”. Dette vil samtidig være viktig forebygging og forberedelse for videregående skole.

Arbeidet med kartleggingsprøven foregår gjennom fire hovedfaser. Den første fasen (Delprosjekt 1) vil være ei utprøving av det kartleggingsmateriellet som er utarbeidet i samarbeid med de deltakende lærerne og elevene i 10. årstrinn ved prosjektskolene. Den andre fasen (Delprosjekt 2) vil være standardiseringsarbeidet, der vi prøver ut kartleggingsprøven på et stort antall elever i 10. årstrinn ved ulike skoler som både er forskjellige i størrelse og organisering, samt har ulik geografisk beliggenhet. Dette vil bli igangsatt etter at utprøvinga er gjennomført og evaluert, og etter at kartleggingsprøven er justert. Den tredje fasen (Delprosjekt 3) vil være utvikling av et idehefte som skal dekke de ulike funksjonsområdene som kartlegges gjennom denne prøven. Den fjerde fasen (Delprosjekt 4) vil være oppfølging og evaluering av tiltak knyttet til enkeltelever, og der prosesser hos elevene skal være i fokus og evalueres gjennom et skoleår.

Vi kontaktet prosjektskolene for å få testet ut denne kartleggingsprøven før standardiseringsarbeidet. Begge skolene var interessert i dette, og det var enighet om å få til et

samarbeidsprosjekt. Av hensyn til anonymisering og personvernet har vi valgt å kalle prosjektskolene for ”prosjektskole A” og ”prosjektskole B”.

Dette utprøvningsarbeidet vil kunne få betydning for hvordan skolen gjennomfører slikt kartleggings- og tiltaksarbeid. Det vil derfor innebære utprøving av nye rutiner, og samtidig kunne føre til kompetanseutvikling hos involverte lærere om lese- og skrivevansker, og om innovasjonsarbeid.

Delrapport 1 består av to deler. Del 1 inneholder prosjektbeskrivelse med teorigrunnlag, prosjektmodell (proaktivt aksjonsforskningsprosjekt), innovasjonsmodell, delprøvene, lærerveiledning og skåringsmanual. Del 2 inneholder forskningsdelen som omfatter kvalitativt intervju med rektorene og prosjektlærerne ved begge prosjektskolene, resultater, analyse og vurdering av måloppnåelse.

2. Målsettinger for utprøvningsprosjektet

De overordnede målsettingene er

- *Å prøve ut en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdighet hos alle elevene på 10. årstrinn*
- *Å få erfaringer og skaffe til veie et grunnlag for standardiseringen av den prosessinitierende kartleggingsprøven for 10. årstrinn.*

Disse overordnede målene utleder følgende delmål:

- *Å avklare lesehastighet, leseforståelse, avkodingsferdigheter og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn*
- *Å gi økt kunnskap hos elevene til egne lese- og skriveferdigheter*
- *Å sette i gang prosesser hos elevene som motiverer for tiltak.*
- *Å gi faglærere på 10. årstrinn økt kunnskap og kompetanse om kartlegging av lese- og skriveferdighet, samt hvordan gi hjelp til elever som har lese- og skrivevansker*
- *Å oppdage elever med lese- og skrivevansker som ikke har vært registrert tidligere.*
- *Å utvikle nye rutiner for kartlegging av lese- og skrivevansker*
- *Å gi lærerne på 10. årstrinn økt kompetanse om innovasjonsarbeid i skolen.*

3. Aksjonsforskning i skolesystemet

I følge Tiller (2006), foregår det aksjonsforskning når forskeren deltar aktivt i forhold til endringer i det feltet som forskeren studerer. Imidlertid er ikke dette en metode, men mer et helhetlig konstruktivt forskningsopplegg. Forskeren skal ikke bare være en medarbeider, men skal også være den som har ansvar for den skriftlige dokumentasjonen gjennom bruk av vitenskapelige metoder når aksjonen skal evalueres. Schmuck (2006) definerer aksjonsforskning på en enkel og elegant måte når han sier at aksjonsforskning tar utgangspunkt i å studere sin egen situasjon og kvalitetene i egne prosesser og hvilke resultatene som kommer ut av dette. Deretter iverksetter en tiltak for å utvikle sin egen profesjonelle vurderingsevne, og for å få innsikt i hvordan en på en best mulig måte kan nå de målene en har satt seg. Gjennom aksjonsforskningen kan en endre sin praksis for å få til bedre undervisningsplaner, bedre prosedyrer og bedre arbeidsmåter.

4. Etikk i aksjonsforskning

Aksjonsforskning innebærer å forske i feltet. Forskerens rolle innebærer både observerende og deltakende posisjoner, noe som vil være en stor utfordring i seg selv og i forhold til de ulike situasjoner som kan oppstå. Tiller (2006) beskriver feltforskningen som flerdimensjonal og som kan føre forskeren opp i en rekke dilemmasituasjoner. Forskeren må da inneha både handlingskompetanse i forhold til situasjonsbestemte utfordringer, samt kunne innse når et ikke er mulig å fortsette feltvirksomheten. Dette krever et kyndig forskerblikk og relevante etiske og faglige refleksjoner. Det innebærer et stort etisk ansvar å gå inn i forskningsfeltet og forske "bak fasaden" for så å dukke fram igjen for å vise fram de funnene som en har gjort (Ibid 2006). Rapporter som skrives fra forskningen kan både være til gunst og ugunst for de aktørene som forskeren har samhandlet med og som har gitt de data som forskeren i ettertid skal analysere og formidle resultater i fra. En god praksis kan derfor være å la de som berøres få lese i gjennom det forskeren har skrevet, før dette publiseres. Dette gir dem muligheter for å kunne uttale seg om både form og innhold. Schmuck (2006) mener at det etiske nivået i aksjonsforskning må ligge høyere enn det vil gjøre for den tradisjonelle forskningen. Dette skyldes for det første at det overordnede målet er kontinuerlig utvikling av systemet og at aktørene skal ha fordel av dette, og ikke bli skadelidende. For det andre vil aksjonsforskningen gjennomføres i sosiale miljøer der alle kjenner hverandre godt. Risikoen

for å forrykke gode relasjoner, og måtte gjennomføre nødvendige endringer i de posisjoner aktørene hadde i utgangspunktet, vil alltid være til stede når praksis endres.

5. Teorigrunnlag

Synet på at kunnskap blir ”konstruert” gjennom et sosialt samspill i et sosialt miljø blir særlig fremhevet av Vygotskij (Jerlang og Ringsted 2000). Derfor ble det sosialkonstruktivistiske teorigrunnlaget valgt. Det viktigste redskapet i læreprosessene vil være språket, som kan betegnes som et ”mentalt redskap” i kunnskapskonstruksjonen. Det vil da være nettopp i samhandlingen og i oppfølgingsmøtene mellom den enkelte lærer i prosjektet og de eksterne veilederne, at den nye kunnskapen utvikles omkring de fenomener og problemstillinger som berøres. Disse dialogene mellom veilederne fra høyskole og den enkelte lærer, vil kunne danne grunnlag for en ny og bedre kunnskap om forhold knyttet til kartleggingsarbeid generelt og til lese- og skriveutredning spesielt, og mer kunnskap om læringsprosesser hos de enkelte elevene. I tillegg vil gevinstene av dette kunne være en bedre systemforståelse i forhold til utviklingsarbeid, rutineendringer og tilrettelegging av et godt læringsmiljø ved skolen. Samtidig som disse prosessene er med på å utvikle den enkelte lærers pedagogiske ferdighet, vil også veilederne (mentorene) være inne i en læringsprosess. Sosialkonstruktivisme handler jo nettopp om kunnskapskonstruksjon og kunnskapsutvikling gjennom det sosiale samspillet, i dette tilfellet mellom veilederne og de enkelte lærerne i prosjektet.

6. Et proaktivt aksjonsforskningsdesign

Prosjektet vil følge et proaktivt aksjonsforskningsdesign (Schmuck 2006), og tar utgangspunkt i Sjøvolls (2006) tilpassete fasemodell. De ulike fasene vil i sine forløp kunne karakteriseres som sirkulære, der de ulike komponentene gjentas. Dette mener jeg illustrerer hvordan en ved behov vil kunne gå tilbake til tidligere faser, for å skaffe seg et tilstrekkelig grunnlag for å sikre prosessen videre gjennom aksjonsforskningsspiralens sykliske bevegelser.

Modellen viser de ulike fasene i aksjonen

Fase 1 Startfase	Fase 2 Aksjon Ny praksis	Fase 3 Innhente data	Fase 4 Evaluerer	Fase 5 Justere praksis
Ide. Planlegging. Avklare prosjekt-skoler	Iverksetting	Samle data Intervju Tolke data	Reflektere over løsninger	Finjustere tiltak for å sikre måloppnåelse
Forskerne Orientering om prosjektet og i prosjektskolene. Utarbeide KALS-materiellet og prosjektplan	Forskerne: Kurse prosjektlererne. Delta i resultatdrøftinger. Tiltaksdrøftinger.	Forskerne: Metodedrøftinger Intervjuguide Analyse Spørreskjema	Forskerne: Drøfte resultatene fra datainnsamling og analyse Forskningsresultatet danner grunnlag for endringer	Forskerne: Justere KALS-testen. Skrive artikkel.
Prosjektlerere Delta i orienterings- og arbeidsmøter. Innhente samtykke fra foreldrene.	Prosjektlerere Gjennomføre KALS-testen i 10. årstrinn. Delta i resultatdrøftinger. Tiltaksdrøftinger. Prøve ut tiltak.	Prosjektlerere Delta i intervjuer som informanter	Prosjektlerere Delta i resultatdrøftinger.	Prosjektlerere Eventuelle endringer i skolen og i praksis. Justere tiltak, pedagogiske opplegg
Rektor Delta i orienterings- og arbeidsmøter.		Rektor Delta i intervju som informant		
Elevene Delta i orienteringsmøte	Elevene Gjennomføre KALS-testen			Elevene Jobbe med eventuelle tiltak sammen med lærerne.
Foreldrene Delta i orienteringsmøte. Gi samtykke til utprøvinga.	Foreldrene Samtale med egne barn om prøven.			Foreldrene Følge opp tiltak heime sammen med eleven
Refleksjon	Utprøving	Tradisjonell forskning	Refleksjon / kriterier	Spredning Organisasjonslæring
				Artikler

Fig 1. Et proaktivt aksjonsforskningsdesign.

7. De ulike aktørene i prosjektet

Prosjektleder / forsker høgskole

Førstelektor Oddbjørn Knutsen, Høgskolen i Nesna.

Prosjektmedarbeider / forsker høgskole

Høgskolelektor Kåre Ødegård, Høgskolen i Nesna

Oddbjørn Knutsen og Kåre Ødegård vil også være innovasjonsveiledere/prosesskonsulenter for prosjektskolene. De har også utarbeidet utkastet til kartleggingsprøven, og har justert denne i samarbeid med prosjektlærerne.

Prosjektmedarbeidere grunnskoler

S-teamet og faglærere i 10. årstrinn ved prosjektskolene, skoleåret 2007/2008.

Elevene

Elevene blir orientert om utprøvinga våren 2007. Elevene skal også skrive under på at de ønsker å delta i utprøvinga.

Foreldrene

Det blir gitt orientering om prosjektet på foreldremøter til 9. årstrinn våren 2007 (blir foreldrene til 10. årstrinn fra høsten 2007). Før iverksetting av utprøving av KALS-testen, sendes brev med forespørsel om samtykke til foreldrene. De leverer deretter skriftlig samtykke til skolen..

8. Innovasjonsmodell

Vi har tatt utgangspunkt i den utvidete P-S-modellen (Hewelocks modell) (Johannessen m.fl 1997). P-S modellen står for ”problem-solving” modellen. Den innebærer at en skal løse definerte utfordringer gjennom å la prosessen gjennomløpe ulike faser.

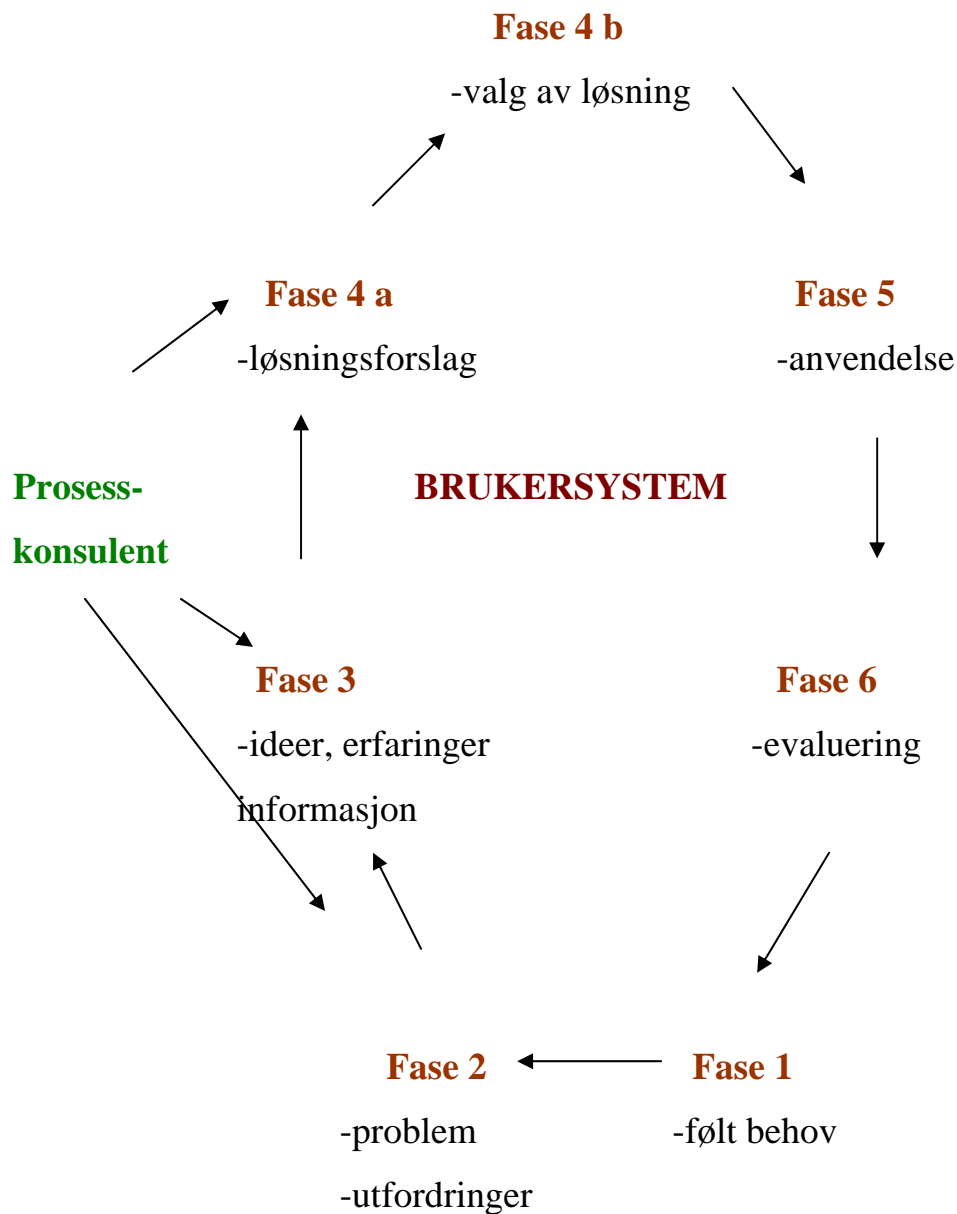

Fig. 2. Den utvidete P-S modellen

Prosesskonsulent er vanligvis en ekstern fagperson, som veileder deltakerne og støtter prosessen. Vedkommende vil fungere som en slags ”endringsagent”. I denne sammenhengen vil vedlikehold av motivasjonen for arbeidet i prosjektet være svært viktig.

Innovasjon er en planlagt endring som har til hensikt å forbedre praksis

Endringer vil av noen oppfattes som forbedringer, av andre som forverring, mens andre igjen vil være likegyldige eller ambivalente. Et eierforhold til innovasjonen blant de involverte er avgjørende, og dette utvikles best ved deltakelse i planleggings- og beslutningsprosessen.

I nedenstående modell er P-S modellen integrert inn som "innovasjonssyklus" sammen med "tradisjonen", som representerer kontekst for den deltakende organisasjonen.

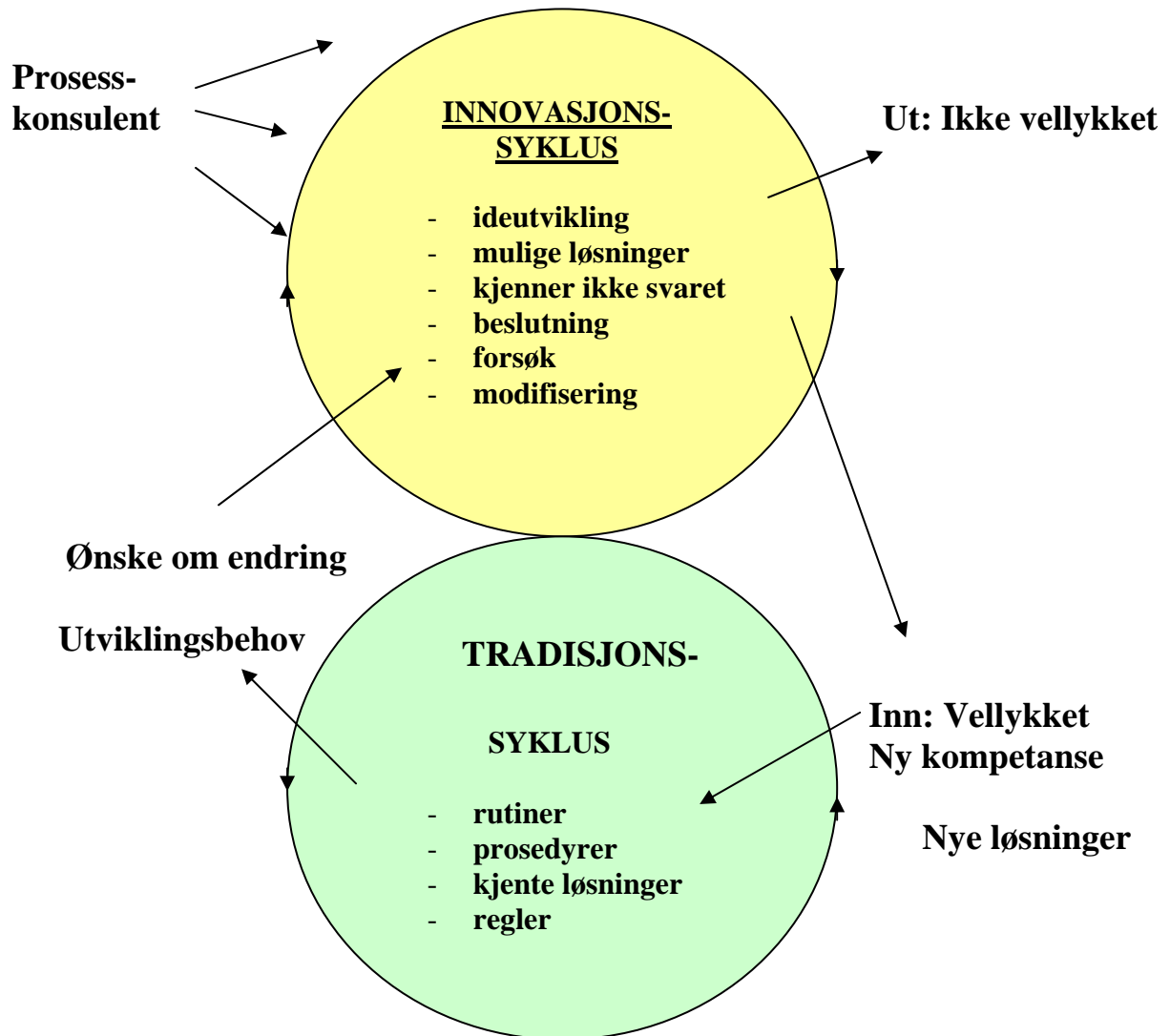

Fig. 3. Modell for innovasjon som planlagt endring for å forbedre praksis

I denne modellen er P-S modellen og den integrerte innovasjonsmodellen kjørt sammen som en samlet modell for utprøvingen av KALS-testen.

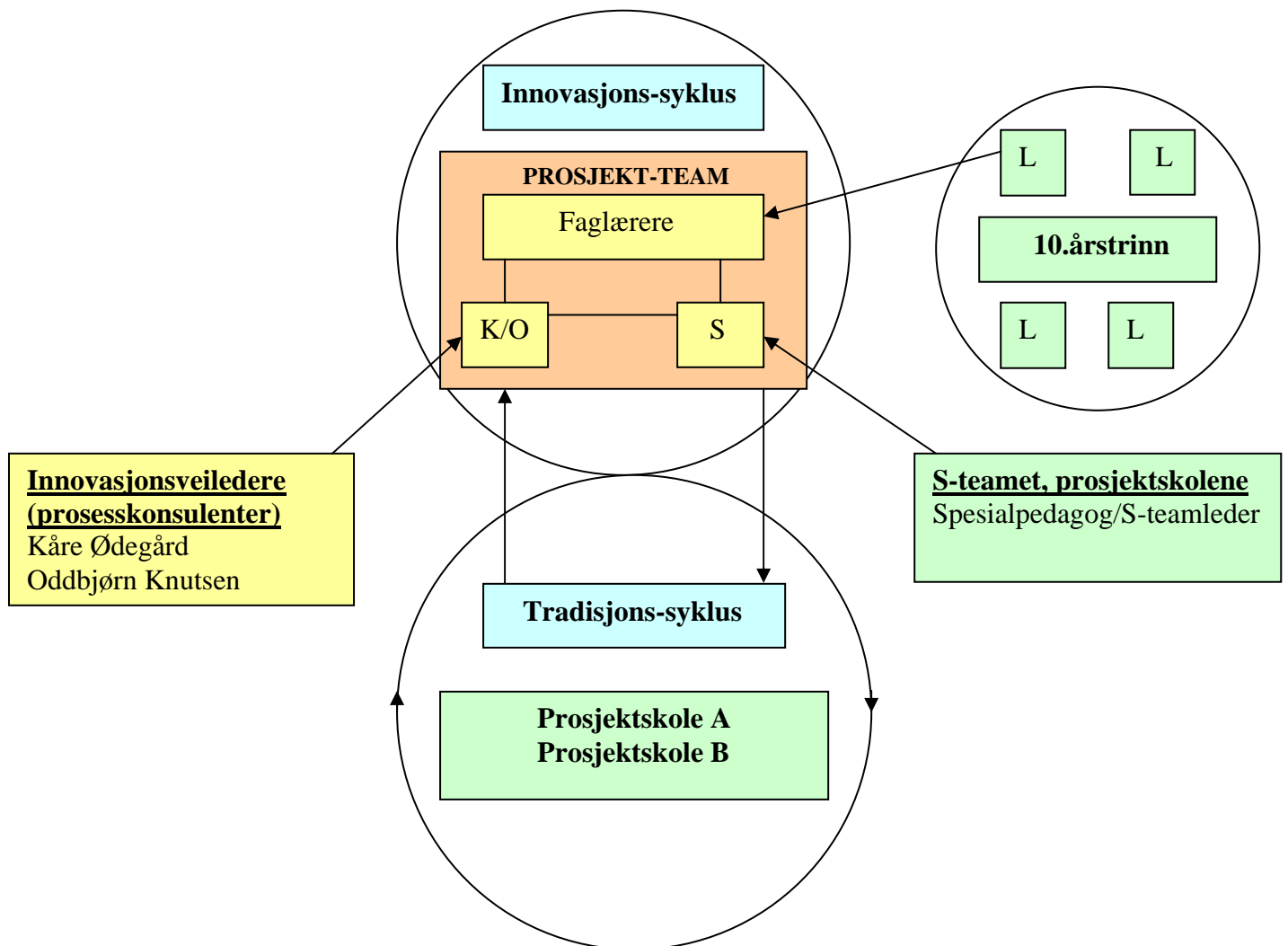

Fig. 4. Innovasjonsmodell for "Prosjekt KALS-ungdomsskole"

Tradisjons-syklus representerer her det ståstedet (kontekst) projektskolene hadde ved prosjektstart. Fokus ble satt på behovet for å utvikle videre kompetanse innenfor kartlegging av lese- og skriveferdigheter hos elevene på ungdomstrinnet. Det ble opprettet et prosjektteam ved begge skolene, og som besto av utvalgte lærere (norsklærere) fra lærerteamet ved 10. årstrinn, S-teamleder og prosjektgruppa fra høgskolen. Prosjektteamet fra hver skole har hatt ansvar for gjennomføringa ved sin skole.

9. Kartleggingsprøven

KALS-testen, som er en kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdigheter hos elever, består av en protokoll med ulike lese- og skriveprøver, elevskjema for egenvurdering, intervjuksjema for elevsamtale, lærerveiledning og skåringsmanual. I tillegg er det et profilskjema og registreringsskjema for samlet klasse. Dette materiellet ble utarbeidet som en del av forarbeidet til utprøvingen i den første fasen av prosjektet. Materiellet ble gjennomgått sammen med lærerne, og nødvendige justeringer ble gjennomført.

Vi utarbeidet innledningsvis en lese- og skriveprøve med lærerveiledning og skåringsmanual. Prøven består av fem delprøver, egenvurdering gjennomført av eleven selv og en elevsamtale. Dermed vil vi kunne oppnå både en kartlegging av lese- og skriveferdigheten, samt en ”prosessinitiering” hos elevene og lærerne i forhold til å skape bevissthet om egne ferdigheter og vansker, kompetansebehov og behov for veiledning. Jeg gir her en kort orientering om hver enkelt delprøve og den teoretiske forankringen.

Delprøve 1. Stillelesing av tekst.

Prøven har samme design som delprøver i de to prøvene som i dag eksisterer for kartlegging av leseferdighet i grunnskolen og i videregående skole (Dale og Carlsten, 1986) (Austad, 1995). Prøven består i å lese en tekst innen en bestemt angitt tidsramme I teksten dukker det med jevne mellomrom parenteser med tre ulike ord. Elevene skal velge det ene ordet som passer best inn i teksten. For å kunne velge riktig ord må elevene ha fått med seg innholdet i den forutgående teksten.

Delprøven måler:

- Lesehastighet
- Leseforståelse

Delprøven er tidsbegrenset.

Delprøve 2. Ordkjeder.

Denne prøven har vi tilpasset etter ”ordkjedetesten”. (Høien og Tønnesen 1997). Her vektlegges rask og presis gjenkjenning av høyfrekvente ord. Hver ordkjede består av tre ord som er satt sammen uten mellomrom. Elevene skal sette en vertikal strek mellom de tre identifiserte ordene. Svake lesere har en tendens til å lydere seg gjennom ordkjeden, mens gode lesere raskt gjenkjenner ortografiske enheter. Vi antar da at tempo i gjennomføringen av

oppgaven er et uttrykk for ferdigheter i ordavkodning (helordslesing/den direkte veis lesestrategi).

Delprøven måler:

- Rask og presis gjenkjenning av høyfrekvente ord
- Lesestrategi (lydering/staving eller helordslesing)
- Lesehastigheten uttrykker ordavkodningsferdigheter (helordslesing/”direkte veis lesestrategi”)

Delprøven er tidsbegrenset.

Delprøve 3. Nonsensord.

Prøven er tilpasset etter Lyster (1995) og Høien (2004), og innebærer identifisering av såkalte ”pseudohomofoner”, det vi si nonsensord som lyder som riktige ord når en leser dem. Prøven består av rekker med fire nonsensord der ett av disse er et pseudohomofon. Eleven skal prøve å identifisere flest mulige pseudohomofoner innen for ei begrenset tidsramme. Prøven vektlegger bruk av en fonologisk avkodingsstrategi (den indirekte vei`s lesestrategi) og resultatet kan gi en indikasjon på ferdigheter knyttet til fonologiske prosesser.

Delprøven måler:

- Den fonologiske(språklydene) avkodingsstrategien (”indirekte veis lesestrategi” / lydsammenbinding)
- Ferdigheter knyttet til fonologiske prosesser

Delprøven er tidsbegrenset.

Delprøve 4. Orddiktat.

Ordene i orddiktaten er valgt ut med henblikk på at de skal representere ulike kategorier av ord. Dette innebærer at vi har lagt inn ord som er lydrette, regelstyrte, styrt av ordets opprinnelse og ord som ikke er styrt av uttale eller regler (Bråten 1991). Vi har samtidig tatt med både lav- og høyfrekvente ord.

Delprøven måler:

- Gjenkalling av lydrette og ikke lydrette ord
- Ferdighet i å huske riktig ordbilde
- Rettskrivingen

Delprøve 5. Korrekturlesing.

Denne delprøven er knyttet til ferdighet angående ortografiske mønstre. Ferdigheter i staving innebærer også at en blir oppmerksom på skrivefeil (stavefeil). Over tid utvikles ferdigheter til å raskt kunne identifisere de fleste skrivefeil på grunnlag av ”intuitiv” kunnskap om ortografiske mønstre. Prøven består av en tekst som inneholder en rekke feil på ordnivå. Det er lagt inn en rekke forskjellige typer feil.

Delprøven måler:

- Ferdigheter i riktig staving av ord
- Intuitiv kunnskap om ortografiske mønstre
- Kunnskap om språkets formside (syntaks og grammatikk)

Delprøven er tidsbegrenset.

Elevenes egenvurdering.

Vi utarbeidet et eget skjema som elevene skulle fylle ut selv. Målsettingen med dette var å se i hvilken grad elevene var opptatt av eller hadde egenbevissthet knyttet til sine lese- og skriveferdigheter. Vi mener at en slik ”egenrapportering” alltid må vurderes med et visst forbehold. Vi har ingen kontroll over om elevenes svar er korrekte og realistiske. Det kan likevel være nyttig og interessant å bruke de opplysningene hver enkelt elev har gitt i sin egen vurdering i forhold til elevsamtalen og som grunnlag for tiltak.

Egenvurderingen måler:

- Egenbevissthet knyttet til egne lese- og skriveferdigheter
- Elevens ønsker og vurdering av eventuelle hjelpetiltak

Elevsamtale.

Vi utarbeidet et spørsmålsskjema som skulle danne det ene grunnlaget for en elevsamtale organisert som en samtale mellom lærer og elev. Det andre grunnlaget er prøveresultatet som er lagt inn i en egen prøverapport. Etter å ha orientert eleven om prøveresultatet kan eleven oppfordres til å finne ut om dette stemmer med egne vurderinger og om resultatet er representativt for det eleven opplever i forhold sine egne lese- og skriveferdigheter. Dette vil også være nyttig for læreren i forhold til både det videre samarbeidet med eleven, interaksjonen mellom lærer og eleven samt som grunnlag for videre tiltak.

Elevsamtalen fokuserer på:

- Generelt om lese- og skriveferdighet
- Generell samtale om hjelpetiltak
- Presentasjon av prøveresultatene
- Drøfte resultatene og eventuelle tanker, refleksjoner og følelser knyttet til dette
- Følt behov for hjelpetiltak og samtale om dette (starten på fase 1 i prosessen)
- Det videre samarbeidet mellom lærer og eleven

10. Lærerveiledning og skåringsmanual

Del 1. ADMINISTRERING

Flere av prøvene er tidsberegnet, og det er derfor nødvendig med stoppeklokke. Elevene trenger et blankt ark og noe å skrive med (helst blyant). Prøvens varighet er beregnet til ca 45 minutter.

Administrator må på forhånd ha gjennomgått både prøver og veiledning. De er viktig å følge opp de oppgitte instruksjonene.

Det er tatt med eksempler som skal illustrere hvordan elevene skal arbeide med oppgavene. Ved gjennomgang av eksemplene, bør en prøve å forsikre seg om at elevene har forstått oppgaven. Om nødvendig kan instruksjonene reformuleres, men en bør ikke gi supplerende informasjon.

Innledningsvis bør en gi en kort orientering om prøvene.

Instruksjon:

”Du skal nå gjennomføre flere prøver innen lesing og skriving. Til sammen er det 5 forskjellige oppgaver. Det er flest leseprøver. Her skal du lese både ord, meningsløse ord og sammenhengende tekster. Skriveprøvene innebærer at du skal både skrive ord og rette opp ord som er feil skrevet.

På flere av prøvene er det tidsbegrensning. På disse prøvene kan du ikke regne med å komme gjennom alle oppgavene.

Når en prøve er fullført, er det viktig at du stopper opp og venter på nye instruksjoner”.

Leseprøve nr. 1: Stillelesing av tekst.

Tidsfrist: 5 minutter.

Instruksjon:

”I denne prøven inngår en tekst over flere sider. I teksten vil det med jevne mellomrom dukke opp parenteser med tre ord. Hver gang du kommer til en parentes i teksten, setter du en strek under det ordet som passer best inn i sammenhengen.

Se først på eksemplet, slik at du er sikker på hvordan du skal gjennomføre oppgaven

Når jeg sier stopp, skal du slutte. Sett en loddrett strek ved det siste ordet du leste”.

Leseprøve nr. 2: Ordkjeder.

Tidsfrist: 4 minutter.

Instruksjon:

”Først skal du lese noen ordkjeder, det vil si ord som er skrevet sammen i en kjede. Hver ordkjede består av tre vanlige ord. Det er alltid tre ord i kjedene. Se om du finner tre ord i hver ordkjede der alle bokstavene i ordkjeden skal være med. Du skal markere de tre ordene ved å sette to streker mellom ordene slik det er vist i eksemplet. Eks. av/rom/møte. Her har du tre ordkjeder som du skal trene på”.

Vis elevene de tre ordkjedene og kontroller etterpå at treningsoppgavene er utført riktig.

Dersom elevene har en eller flere treningsoppgaver feil, bør du reformulere instruksjonen og demonstrere hva som er riktig løsning.

Instruksjon:

”Dersom du står helt fast på en ordkjede, kan det lønne seg å gå videre til neste ordkjede. Arbeid med ordkjedene på samme måte som med en vanlig tekst, det vil si en linje om gangen. Når jeg sier stopp, skal du slutte”.

Leseprøve nr. 3: Nonsensord.

Tidsfrist: 4 minutter.

Instruksjon:

”Denne oppgaven består av linjer med nonsensord – det vil si meningsløse ord(tøyseord). I hver linje vil det være et nonsensord som høres ut som et riktig ord når vi uttaler det. Du skal sette en ring rundt dette ordet.

I det første eksemplet er det satt en ring rundt ”jor” fordi det lyder(høres ut) som ordet ”jord”.(Skriv gjerne ordet ”jord” på tavla hvis elevene er usikre på hva du mener)

Sett en ring rundt det nonsensordet som lyder(høres ut) som et riktig ord i eksemplet nr.2, nr. 3 og nr.4”.

Vis elevene eksemplet og kontroller etterpå at treningsoppgavene er utført riktig. Dersom elevene markerer feil ord, må du gjenta instruksjonen og demonstrere hva som er riktig løsning.

”Riktig løsning på eksempel nr. 2 er ordet ”sbarke” fordi det lyder som ”sparke”

”Riktig løsning på eksempel nr. 3 er ordet ”sgo” fordi det lyder som ”sko”

”Riktig løsning på eksempel nr. 4 er ordet ”sbise” fordi det lyder som ”spise”

”Når jeg sier stopp, skal du slutte”.

Skriveprøve nr. 1: Orddiktat.

Tidsfrist: Ingen.

Instruksjon:

”Neste oppgave er en orddiktat. Jeg kommer til å lese opp en setning og deretter si hvilke ord i setningen du skal skrive. Jeg skal gi deg et eksempel, men det trenger du ikke å skrive.

Dette er et eksempel. Skriv: Eksempel

Orddiktaten inneholder 44 ord (og setninger). Disse gjengis ikke i rapporten.

Skriveprøve nr. 2: Korrekturlesing.

Tidsfrist: 3 minutter.

Instruksjon:

”Denne prøven består av en tekst som skal korrekturleses. Det vil si at du skal prøve å finne ulike typer skrivefeil i teksten. Feilene skal markeres med en strek under de aktuelle ordene. Du finner et eksempel over i teksten”.

(Vis eksemplet og forklar hva som er galt)

Instruksjon:

”Du får begrenset med tid til oppgaven. Du bør derfor ikke ”gruble” for lenge ved hvert enkelt ord.

Når jeg sier stopp, legger du ned blyanten(pennen).”

Del 2. SKÅRINGSMANUAL

Leseprøve nr 1. Stillelesing av tekst.

Prøven har samme design som delprøvene som i dag eksisterer for kartlegging av leseferdigheter i videregående skole (Dale & Carlsten, 1986; Senter for leseforskning, 1995). Prøven er først og fremst et mål på elevens lesetempo, men den kan også gi noe informasjon om leseforståelse og indikere ordavkodingsprosesser.

Administrator teller opp antall leste ord i teksten, og antall riktige understrekte ord i parentesene.

Antall leste ord beregnes ut fra den streken eleven setter i teksten etter 5 minutters lesing.

Antall riktige understrekte ord regnes om til prosent i forhold til antall riktige ord i de parentesene som ble lest av eleven, og representerer leseforståelse.

Formel for utregning av prosent:

(Antall riktige understrekte ord: antall understrekte ord totalt) x 100

Skåring: Nedre grense 110 leste ord per minutt og 83 % riktige ord m.h.t. leseforståelse.

(Dette er foreløpige grenseverdier før standardiseringen av prøven)

Leseprøve nr 2. Ordkjeder.

Her vektlegges rask og presis gjenkjenning av hørfrekvente ord. Svake lesere har en tendens til delvis å lydere (stave) seg gjennom ordkjeden, mens gode lesere raskt gjenkjenner ortografiske enheter. En antar at tempo i gjennomføringen av oppgaven er et uttrykk for ferdigheter i ordavkodning.

Ordkjeden er kun riktig når begge mellomrom er markert og de tre bestemte ordene i ordkjeden er markert. Det vil si at de to strekene er riktig plassert. Ved markering av kun det ene mellomrommet, regnes leddet som feil. Dersom det er markert tre mellomrom, regnes dette som feil selv om det er mulig å identifisere fire ord i ordkjeden.

Ved skåring av leseprøve nr. 2, gir hvert riktig svar ett poeng.

Skåring: Nedre grense, 40 riktige ord (40 poeng).

(Dette er foreløpige grenseverdier før standardiseringen av prøven)

Leseprøve nr. 3. Nonsensord.

Oppgaven innebærer identifisering av såkalte ”pseudohomofoner”, det vil si nonsensord som lyder som riktige ord når en leser dem. Poenget er å identifisere flest mulig pseudohomofoner innen en begrenset tidsperiode. Prøven vektlegger bruk av en fonologisk avkodingsstrategi. Og resultatet kan gi en indikasjon på ferdighet knyttet til fonologiske prosesser.

Ved skåring av leseprøve nr. 3, gir hvert riktig svar ett poeng.

Skåring: Nedre grense 11 riktige ord (11 poeng).

(Dette er foreløpige grenseverdier før standardiseringen av prøven)

Skriveprøve nr. 1. Orddiktat

Ordene i diktaten er valgt ut med henblikk på at de representerer ulike kategorier av ord med vekt på de fire kategoriene i Bråtens såkalte EROS kategorisering (Bråten, 1991). Det innebærer at orddiktaten inneholder ord som er lydrette, regelstyrte, styrt av ordets opprinnelse og ord som ikke er styrt av uttale eller regler. Samtidig har vi tatt med både lav – og hørfrekvente ord.

Hvert riktig svar gir ett poeng.

Skåring: Nedre grense 25 riktige ord (25 poeng).

(Flere feil ved samme ord regnes som 1 feil).

(Dette er foreløpige grenseverdier før standardiseringen av prøven)

Skriveprøve nr. 2. Korrekturlesing

Utdrag fra **Herbjørg Wassmo:** ”Huset med den blinde glassveranda”

Teksten til oppgaven gjengis ikke i denne rapporten.

Sikre ferdigheter i rettskrivning innebærer også at en blir oppmerksom på skrivefeil. Over tid utvikler en ferdigheter til raskt å identifisere de fleste skrivefeil på grunnlag av en ”intuitiv” kunnskap om ortografiske mønstre. Elever med svake skriveferdigheter arbeider ofte saktere og mer usikkert når de skal identifisere stavfeil. Prøven består av en liten tekst som inneholder 15 feil på ordnivå. Det er forskjellige typer feil. Prøven er tidsberegnet.

Ordfeilene er:

brugt (2.linje), farliheten (4.linje), neven (6. linje), alltid (7.linje), ongene (7.linje), viste (8.linje), mitt (8.linje), likesom (9.linje), runt (10. linje), nøtt (11.linje), voskne (12.linje), vær (16.linje), stærkest (17.linje), sei (18.linje), loktet (18.linje)

Skåring: Hver riktig korrigerings gir ett poeng (totalt 15 poeng).

Nedre grense 9 poeng.

(Dette er foreløpige grenseverdier før standardiseringen av prøven)

TABELLER FOR OMREGNING FRA RÅSKÅRE TIL SKALASKÅRE

Leseprøve nr 1: Lese fart

Råskåre	Skalaskåre
Over 110 ord	2
Under 110 ord	1

Leseprøve nr 1: Lese forståelse (prosent av riktig understreket ord)

Råskåre	Skalaskåre
Over 83 %	2
Under 83 %	1

Leseprøve nr 2: Ordkjeder

Råskåre	Skalaskåre
Over 40 riktige ord	2
Under 40 riktige ord	1

Leseprøve nr 3: Nonsensord

Råskåre	Skalaskåre
Over 11 riktige ord	2
Under 11 riktige ord	1

Skriveprøve nr 1: Orddiktat

Råskåre	Skalaskåre
Over 25 riktige ord	2
Under 25 riktige ord	1

Skriveprøve nr. 2: Korrekturlesing:

Råskåre	Skalaskåre
Over 9 riktige ord	2
Under 9 riktige ord	1

PROFILSKJEMA FOR ENKELTELEV

Elevens navn: **Dato:**

Råskårene føres over på samleskjemaet for resultatene i lærerveiledningen.

Sett kryss midt i ruta for den aktuelle skalaskåren ut i fra tabellene i lærerveiledningen.

Bind sammen kryssene for skalaskåringene med en strek slik at det blir en profil.

Skalaskåre	Leseprøve nr. 1	Leseprøve nr. 1	Leseprøve nr. 2 Ordkjeder	Leseprøve nr. 3 Nonsens- ord	Skriveprøve nr. 1 Orddiktat	Skriveprøve nr. 2 Korrektur- lesing
	Lesefart	Lese- forståelse	Ortografisk ferdighet	Fonologisk ferdighet	Gjenkalle ordbilde	Grammatisk ferdighet
	Råskåre: <input type="text"/>	Råskåre: <input type="text"/> %	Råskåre: <input type="text"/>	Råskåre: <input type="text"/>	Råskåre: <input type="text"/>	Råskåre: <input type="text"/>
2						
1						

Resultatvurdering

Skalaskåre 2: Normalområdet

Rødt felt: Grensetilfelle

Skalaskåre 1: Eleven kan ha vansker på dette ferdighetsområdet

Dersom resultatet på to eller flere av delprøvene får skalaskåre 1, bør det gjennomføres videre utredninger.

For å kunne henvise eleven til PPT, kreves det skriftlig samtykke fra foreldre/foresatte og eleven selv.

Dersom eleven er fylt 18 år, er det tilstrekkelig med elevens samtykke.

11. Teoretisk grunnlag for prosessutløsing

For å kunne få i gang prosessen hos den enkelte eleven i forhold til å kunne arbeide konstruktivt og relevant med tiltak, har vi tatt utgangspunkt i Carkhuffs problemløsende rådgivningsmodell. Dette er en eklektisk modell som bygger på humanistisk tradisjon (Lassen 2000). Modellen har fire faser som glir over i hverandre:

Fase 1: Prefase – eleven involverer seg i prosessen:

Her er målet å etablere kontakt mellom faglærer og elev. I tillegg forpliktes partene i å møte opp til avtalt tid.

Fase 2: Kartleggingsfasen - spesifikke og generelle fakta undersøkes.

I denne fasen gjennomføres kartleggingsprøven. De elevene som skårer svakt, innkalles til en elevsamtale, der lærer og elev drøfter ”her-og-nå situasjonen” og prøveresultatene. Følelser og tanker hos eleven i forhold til saken oppdages og identifiseres

Fase 3: Personliggjøringsfasen.

Det vil være viktig å ”eie” problemet og som eleven selv kan påvirke. Dette forutsetter at eleven forstår egne lese- og skrivevansker og egne følelser knyttet dette. I tillegg må eleven forstå egne mål i forhold til avhjelping av vanskene.

Fase 4: Tiltaksfasen.

I denne fasen gangsettes tiltak i forhold til lese- og skrivevanskene. Lærer og elev definerer sammen konkrete tiltaksmål. Eleven velger tiltak i forhold til egne verdier og sitt syn på saken. De lager sammen en plan som inneholder progresjon i forhold til utvikling av ferdighet. Planen skal evalueres og justeres. Deretter skal partene handle i forhold til planen. Grunnlaget for å støtte og vedlikeholde prosessen og motivasjonen hos eleven, sikres gjennom bruk av ”empowerment” som metode (Lassen 2003). Hovedprinsippene i denne metoden kan listes opp slik:

- utgangspunkt i elevens eget motiv og initiativ
- bruke elevens og skolens (lærernes) iboende ressurser og muligheter for å utvikle ferdigheter
- benytte nødvendig støtte i form av samtale, undervisning og tekniske-/metodiske ressurser
- gjensidig og anerkjennende kommunikasjon elev - lærer. Bygger på tillit og etiske prinsipper (aksepterende holdninger, personvern, konfidensialitet, m.v.)
- mestring og mestringsopplevelser gjennom pedagogiske tilrettelegginger
- å møte eleven med anerkjennende holdninger og empatisk innlevelse, forståelse og oppmerksomhet
- gi hjelp ut i fra elevens egne vurderinger

12. Gjennomført aksjon

Møte med skoleledelsen

Etter at vi valgte ut to prosjektskoler for utprøving og videre utvikling av KALS-testen, gjennomførte vi et møte med hver rektor for å presentere prosjektplanen og for å få avklart om skolen ville være med i prosjektet. Rektorene ved begge skolene ønsket å delta i prosjektet, og opprettet et prosjektteam ved hver skole.

Møte med prosjektlærerne

Når prosjektteamet ved begge prosjektskolene var opprettet, gjennomførte vi et informasjons- og kursmøte sammen med prosjektlærerne. Dette møtet ble et kurs i bruken av testmateriellet, lærerveiledning og skåringsmanualen, samtidig som dette ble et kurs om lese- og skriveferdigheter og vansker knyttet til dette funksjonsområdet. I tillegg ble det avtalt at lærerne skulle innkalle til et foreldre-/elevmøte der prosjektmedarbeiderne fra høgskolen skulle komme og orientere om prosjektet og om utprøvinga av testen.

Deltakelse i foreldre-/elevmøte

Prosjektmedarbeiderne fra høgskolen orienterte om prosjektet og om utprøvinga av testen. I tillegg ble det gitt svar på en del avklarende spørsmål fra foreldre og elever. En av prosjektlærerne var til stede, og tok på seg ansvaret for å innhente skriftlig samtykke etter møtet.

Gjennomføring av kartleggingsprøven og egenvurderingen for elevene

Kartleggingsprøven og egenvurderingen ble gjennomført for elevene i 10. årstrinn.

Prosjektlererne skåret protokollene og skulle samtidig notere seg eventuelle merknader basert på sine erfaringer med prøven og lærerveiledningen.

Arbeids-/kursmøte etter gjennomføringa av testen

Etter at prosjektlererne var ferdig med skåringsarbeidet og etter at de hadde vurdert og reflektert sine erfaringer med prøven, ble det gjennomført et arbeids- og kursmøte. Da ble resultatskjemaet gjennomgått og elevenes prestasjoner drøftet. Samtidig ble dette et kurs i hvordan en skal kunne tolke resultatene fra kartlegginga og vurdering av eventuelle tiltak knyttet til de konkrete resultatene. Siste del av møtet ble satt av til ei evaluering av testmaterialet, og der vi fikk notert oss de merknadene som prosjektlererne hadde.

Justering av testmaterialet

Etter dette arbeidsmøtet ble testmaterialet grundig gjennomgått, og forslag på forbedringer fra prosjektlererne ble analysert og implementert. Som et resultat av dette, ble enkelte ord i leseprøvene og i orddiktaten byttet ut. Det ble også gjort enkelte forbedringer i lærerveiledninga. I tillegg ble det gjort mindre justeringer av grenseverdiene på enkelte av delprøvene.

Forskningsbasert underviseevaluering

I tillegg til observasjoner og drøftinger sammen med prosjektlererne, ble det gjennomført ei forskningsbasert underviseevaluering. Denne ble gjennomført som intervju av prosjektlererne og rektorene ved begge prosjektskolene. Denne undersøkelsen blir nærmere presentert i Del 2.

Del 2. Underveisevalueringa

13. Innledning

Intensjonen med underveisevalueringa var å skaffe til veie et empirisk og forskningsbasert grunnlag for å kunne foreta justeringer av målene for prosjektet i det videre arbeidet.

Underveisevalueringa ble gjennomført som kvalitative intervjuer med prosjektlærerne og rektorene ved prosjektskolene. Utgangspunktet for denne undersøkelsen var hvordan prosjektlærerne og rektorene ved prosjektskolene hadde opplevd prosjektarbeidet og hvilke erfaringer de satt igjen med. Intervjuene ble gjennomført på slutten av skoleåret etter at alle delene av prosjektarbeidet var gjennomført.

Del 2 består av problemstillinger, et teoretisk metode- og analysegrunnlag, en resultatdel som understøttes av utsagn fra informantene og en analysedel. I analysedelen ser jeg på både likheter og ulikheter mellom skolene, samt ei vurdering av delmålene og de overordnede målene for prosjektet. Dette skal danne grunnlag for eventuelle måljusteringer og det videre prosjektarbeidet i fase 2 som omfatter standardiseringen med justeringer av grenseverdiene.

14. Problemstillinger

Hvilken forståelse har aktørene av målsettingene for KALS-testen, og hvor relevant mener de at disse målene er?

På hvilken måte har aktørene opplevd organiseringen og ledelse av utprøvinga?

Hvordan har aktørene opplevd rollefordelingen, motivasjonen og samarbeidet?

Hvilke resultater har utprøvinga gitt?

15. Metode for datainnsamling

15.1. Kvalitativt casestudie

Evalueringa vil være en kvalitativ casestudie av utprøvinga av KALS-testen gjennom å intervjuer hver enkelt prosjektmedarbeider og skoleleder ved prosjektskolene. Borg og Gall (1989) beskriver casestudier som når en gjennomfører en detaljert undersøkelse av en enkelt person, av en gruppe eller et fenomen. Patton (1990) mener at casestudier er særlig nyttige når det er behov for å forstå enkeltmennesker, delproblemer eller spesielle situasjoner. Casestudier kan være verdifulle når målene for evaluering er å få fram særskilte variasjoner fra en situasjon til en annen. Dette innebærer også å kunne lære noe om hvordan tiltak, prosjekter eller programmer skal kunne forbedres, gjennom å undersøke hva som har fungert bra eller hvilke feil som er gjort. De ulike variablene eller kategoriene i en planlagt aksjon kan ofte være vanskelige å se atskilt i fra den virkelige situasjonen hos de deltakende instansene. Yin (1989) mener imidlertid at casestudier passer godt, dersom det er vanskelig å skille variablene i aktivitetene fra konteksten. Merriam (1994) beskriver at et annet særtrekk ved casestudier er at de kan gi muligheter for å gi en god og tett beskrivelse ("thick description") av det som undersøkes, og av tolkningen av innholdet i dette.

15.2. Intervju som metode for innsamling av data

Jeg har planlagt å bruke kvalitativt intervju av prosjektlærerne og rektorene ved prosjektskolene, som metode for datainnsamlinga i forbindelse med underveisevalueringa. Mitt syn støttes av Borg og Gall (1989), som anbefaler kvalitativt intervju som metode for innsamling av data ved casestudier, når en skal prøve å finne ut hvilke erfaringer og tanker aktørene har om sin deltakelse i prosjekter, programmer m.v. I tillegg finner jeg også støtte for dette hos Patton (1990), som mener at en ikke kan observere tanker, følelser, intensjoner og perspektiver hos andre mennesker. Vi må derfor spørre dem og få dem til å fortelle. Kvale (1997) fremhever også at det kvalitative forskningsintervjuet har som mål å prøve å forstå verden ut i fra informantenes side, og avdekke deres opplevelser.

16. Validitet og reliabilitet

I casestudier vil det være aktuelt å forholde seg til konstruksjonsvaliditet, intern validitet, ekstern validitet og reliabilitet. Jeg vil i denne sammenhengen betrakte konstruksjonsvaliditet som begrepsvaliditet. Utviklingen av operasjonelle begreper for datainnsamlinga og for analysen, vil da være knyttet til begrepsvaliditeten. Analysen av de operasjonelle begrepene mener jeg vil kunne belyse problemstillingene i undersøkelsen. Begrepene som jeg har utarbeidet, vil kunne bli videre utviklet og mer presise gjennom kommunikasjonen med informantene. Mine egne tolkninger, og de begrepene som er generert ut av analysearbeidet, vil kunne gjøres mer gyldige gjennom at de presenteres for utvalgte informanter som deretter gir tilbakemelding. Dokumentasjon av det jeg gjør, vil være med på å sikre intern og ekstern validitet i casestudiet. Yin (1989) viser til tre ulike tilnærminger for å sikre validitet i casestudier. For det første vil det være viktig å prøve å se nærmere på hvilke sammenhenger det er i mønsteret i de innsamlede data. For det andre kan en følge hovedprinsippene i metodikken i ”grounded theory”, og prøve å utarbeide argumentasjon og forklaringer ut i fra den innsamlede datamassen. I denne sammenhengen vil jeg påpeke at valideringsarbeidet ikke skal være et sluttarbeid, men må knyttes til alle stadiene i arbeidet. Det vil da kunne fungere som en fortløpende kvalitetskontroll.

17. Kvalitativ analyse

Den kvalitative analysen vil kunne betraktes som en egenskaps-, hendelses- og sammenhengende analyse. Starrin (1994) sier at en kvalitativ analyse er å identifisere enda ukjente egenskaper, eller å komplettere mangelfull informasjon i forhold til det fenomenet som undersøkes. Målsettingen med den kvalitative analysen vil være å identifisere strukturer, prosesser og variasjoner i den identifiserte hendelsen, egenskapen eller sammenhengen. I denne undersøkelsen vil dette innebære å kunne beskrive hvilken forståelse lærerne, elevene, foreldrene og ledelsen ved de to deltagende prosjektskolene har av målsettingen med prosjektet og hvor relevant de mener at disse målene er for sitt virkeområde. I tillegg skal jeg forsøke å finne ut hvordan de opplever organiseringen og prosessene, og hvilken effekt eller resultater de har registrert av arbeidet så langt i prosjektet. I analysen blir det også viktig å kunne beskrive variasjoner i oppfatningene hos aktørene. Marton og Svensson (1978) betrakter disse oppfatningene som det ”underforståtte”. Denne underforståtheten trenger en ikke å formidle, og det kan være vanskelig å beskrive den fordi en aldri har reflektert over det.

Men oppfatningene utgjør viktige referanser for våre kunnskaper og for våre resonneringer, og er fundamentalt viktig for å kunne forstå og håndtere vår omverden. Som resultat av dette utvikler vi kunnskap om vår omverden etter hvert, steg for steg. I følge Alexandersson (1994) har den fenomenografiske forskningen som mål å finne ut hva denne kunnskapen inneholder. Dette er så i neste omgang knyttet til hvordan menneskene oppfatter bestemte fenomener i sin omverden. Definisjonen av oppfatning gir også føringer for hvilket nivå informantenes beskrivelser ligger på. Disse beskrivelsene vil da være bygd på et mer ureflektert grunnlag, og kan relateres til begrepet "taus kunnskap".

Dette får konsekvenser for analysearbeidet, fordi analysen vil bygge på beskrivelsene. Målet for meg blir å finne kategorier som synliggjør det spesielle i den datamassen som intervjuene har gitt meg, og som er koblet opp mot innholdet i intervjuene. Gjennom å ta utgangspunkt i alle data som er samlet inn, og ikke fjerne noe, vil jeg kunne utnytte prinsippet om "thick descriptions". Jeg vil allerede under intervjuene kunne gjennomføre en første tolkning av det som kommer fram av informasjon. Alexandersson (1994) karakteriserer dette som intuitiv tolkning, og kan tas med som notater når de utskrevne intervjuene skal analyseres. Han opererer dessuten med fire faser når det gjelder analyse- og tolkningsarbeidet. I den første fasen vil det være viktig å gjøre seg kjent med den innsamlede datamassen for å kunne få et helhetsinntrykk. Da vil jeg kunne se et mønster i form av likheter og ulikheter. I den andre fasen vil det være viktig å være mer konkret og systematisk, der de ulike svarene sammenlignes slik at ulikheter og likheter trer mer fram. I den tredje fasen skal jeg prøve å kategorisere de ulike utsagnene eller oppfatningene i beskrivelseskategorier. Jeg må da velge det som er mest relevant for å kunne belyse det jeg har satt meg fore i undersøkelsen. Kategorisystemet må i tillegg kunne gi en god beskrivelse av de innsamlede data. Når jeg er kommet i gang med å studere den underliggende strukturen i kategorisystemet, er jeg kommet over i den fjerde fasen i analysearbeidet. Denne felles strukturen utgjør hovedresultatet, og danner grunnlag for en mer systematisk analyse av hvordan de ulike oppfatningene forholder seg til hverandre.

For å kunne bearbeide og tolke innsamlet data, forutsetter dette et visst analysenivå. Prosjektet stiller krav om en ny holdning og en ny praksis ved prosjektskolene. Min forståelse av hva slags handlingsmuligheter som ligger i denne sosiale settingen, krever en analyse av hvordan aktørene samarbeider for å kunne nå prosjektmålene. Bourdieu og Wacquant (1995) mener det er viktig å kunne definere de objektive strukturer av omstendigheter og betingelser som

gjelder for og griper inn i systemets måte å utfylle sin funksjon på. Derfor mener jeg at analysen må gripe fatt i den umiddelbare erfaringen til de aktørene som strukturerer ny praksis inn i systemet, og som synliggjør den sosiale funksjonen. I følge Dalin (1994) skjer fornyelse og utvikling i skolesystemet gjennom uoversiktlige prosesser, der graden av samspill mellom uavhengige grupper er sentralt. Verdier prøves ut og interessekonflikter kan utspilles. Hvis ønsket om endringer kommer utenfra, vil det kunne oppstå en situasjon der kollegiet mobiliserer mot dette. Denne mobiliseringen kan ytre seg som krav om mer tid til fornyelsen og krav om mer ressurser. Det må derfor skje en intern prosess som motiverer og mobiliserer aktørene.

18. Utvikling av et analyseredskap

Etter at intervjuene og datainnsamlinga var avsluttet, ble alle intervjuene nøyaktig skrevet ut. Analyse- og tolkningsarbeidet følger Alexanderssons (1994) fire faser. I den første fasen dannet jeg meg et helhetsinntrykk av den innsamlede datamassen. I den andre fasen prøvde jeg å identifisere likheter og ulikheter. Dette dannet grunnlaget for beskrivelseskategorier i den tredje fasen. Kategoriene ble til slutt samordnet i en tabell (tabell 1), som sammen med nivåstrukturen (tabell 2) danner grunnlaget for en mer systematisk analyse.

Nr	Hovedkategorier	Underkategorier	Merknader
1	Erfaringer med lese- og skrivevansker hos elever på ungdomstrinnet	a. Tema b. Tiltak c. Behov hos elevene	Her får vi vite noe om hva som har vært gjort tidligere på dette fagområdet på ungdomstrinnet, og hva elevene har gitt signaler om.
2	Forespørsel om prosjektsamarbeid om utprøving av KALS-testen	a. Relevans b. Samarbeid med høgskole c. Behov ved skolen	Dette sier noe om hvor relevant temaet er for skolen, og synspunkter på samarbeidet med høgskolen.
3	Forventninger til prosjektsamarbeidet	a. Kompetanseheving b. Rutiner c. Avdekke behov	Her vil informantene si noe om hva de forventer skal komme ut av prosjektsamarbeidet.
4	Kjennskap til målene for prosjektet	a. Utprøving b. Grunnlag standardisering c. Kartlegge ferdigheter hos elever d. Kunnskap om egne ferdigheter	Får vite noe om hvordan prosjektdeltakerne oppfatter og kjenner til målene for

		<ul style="list-style-type: none"> e. Motivere elever for tiltak f. Oppdage elever med vansker g. Utvikle kompetanse hos lærere h. Nye rutiner ved skolen 	prosjektet.
5	Valg av målgruppe	<ul style="list-style-type: none"> a. 10 årstrinn b. Andre ungdomstrinn c. Lavere årstrinn 	Her vil synspunkter på valg av 10. årstrinn komme fram. I tillegg vil en få vite noe om eventuelle synspunkter på om andre aldersgrupper burde ha vært i fokus.
6	Felles drøftinger om prosjektet	<ul style="list-style-type: none"> a. Lærerteamet for 10. årstrinn b. Hele lærerpersonalet c. Foreldregruppa d. Elevene 	Vi får her vite noe om hvor kjent prosjektet har vært på skolen og blant elever og foreldrene
7	Veiledning og støtte	<ul style="list-style-type: none"> a. Hos rektor b. Hos kolleger c. Hos prosjektmedarbeidere HiNe 	Her vil vi få vite noe om deltakernes opplevelse av veiledning og støtte i prosjektet.
8	Prossesser	<ul style="list-style-type: none"> a. Forhåndsinformasjon b. Egen rolle, deltakelse og bidrag c. Motivasjon og arbeidsinnsats d. Krav og press e. Eierforhold f. Innovasjonen g. Samarbeidet h. Kursdager 	Her får vi vite om prosjektdeltakerne har vært klar over hva de skulle være med på. Dette beskriver også egne roller i arbeidet, og hvordan aktørene har opplevd samarbeidet. Viktig her er hvordan deltakerne gir uttrykk for om de har opplevd å ha bidratt med noe.
9	Prosjektledelse	<ul style="list-style-type: none"> a. Intern ledelse b. Ekstern ledelse c. Overordnet ledelse 	Dette omfatter hvordan ledelse av prosjekt har vært opplevd, og hvem som har vært formell og reell ledelse.
10	Tilrettelegging for prosjektarbeidet ved skolen	<ul style="list-style-type: none"> a. Avsatt tid b. Bruke fritiden c. Organiseringen ved skolen 	Her får vi vite noe om hvordan det har vært tilrettelagt for prosjektarbeidet ved skolen.
11	Erfaringer	<ul style="list-style-type: none"> a. Ny kunnskap b. Positive forhold c. Negative forhold d. Overgangen videregående skole e. Testmateriellet 	Her får vi vite noe om deltakerne har fått ny kunnskap om lese- og skrivevansker, kartlegging av lese- og

			skriveferdigheter og om utviklingsarbeid i skolen. Vi får også vite noe om hvordan prosjektdeltakerne opplevde test-materiellet. I tillegg får vi informasjon om positive og negative opplevelser hos deltakerne.
--	--	--	---

Tabell 1. Hoved- og underkategorier

De ulike nivåene	Informantene
Skoleledelsen	Består av rektor ved skolene.
Lærerkollegiet	Omfatter deltakende prosjektlærere ved skolene

Tabell 2. Informanter på de ulike nivåene.

Merknader

Ved projektskole B skjedde det en endring av skoleledelsen. Ny rektor ble tilsatt da prosjektet ble iverksatt ved skolen. Tidligere rektor var med i den innledende informasjonsfasen.

19. Resultater

19.1. Projektskole A

Intervju med to prosjektlærere og rektor.

Hovedkategori 1: Erfaringer med lese- og skrivevansker hos elever på ungdomstrinnet

a. Tema

Lærerne mener at de som har spesialundervisning har fortalt en god del om lese- og skrivevansker i S-teamet ved skolen. Men som en lærer sier:

”..vi har ikke tatt de opp me hver enkelt.”

Dette indikerer at lærerne ikke har opplevd at lese- og skrivevansker ikke har vært noe felles tema blant lærerne ved skolen.

Rektor mener derimot at

”Det har vi hatt. På planleggingsdager som vi har hatt”.

Det synes som at lærerne og rektor ikke har samme opplevelse når det gjelder lese- og skrivevansker som tema ved skolen.

b. Tiltak

Lærerne bruker Carlsten-testene for de ulike klassetrinnene med jevne mellomrom. Når det gjelder overgangen til ungdomstrinnet og på dette trinnet gjennomføres Carlsten-testen i 7. trinn og i 9. trinn. I tillegg har en lærer erfaringer med 6-16 testen. At slike kartleggingsprøver virker bra for elevene bekreftes av en av lærerne som sier at

”Den heran motivasjonsfaktoren at dem får virkelig veta at det er akkurat det som er mitt problem. De verk veldig positivt”.

Lærerne trekker også fram viktigheten av at heimen er innstilt på å støtte tiltak som bør iverksettes. De er også stadig på utkikk etter om det er elever som har lese- og skrivevansker.

En av lærerne forteller at

”Vi ser det veldig ofte på engelsken tel di som har lese- og skrivevanska at di har de hær spesifikke problemet. De e kanskje der vi ser det fortast hvis de har gått gjennom systemet helt opp i ungdomsskolen før det blir oppdaga”.

Da er det nærliggende å stille spørsmål ved om dagens kartleggingsmaterieell er godt nok, eller om det bør suppleres med mer spesifikk kartlegging? At spesifikke lese- og skrivevansker fanges opp i engelskfaget og ikke i kartleggingsprøvene er ikke god nok kvalitetssikring. Enda verre blir det hvis ikke elevene oppdages før via engelskfaget på ungdomstrinnet. Rektor bekrefter det lærerne sier om kartleggingsprøver ved skolen. Men forteller at dette helst gjelder for de laveste klassetrinnene.

c. Behov hos elevene

Lærerne mente at det er store behov hos elevene for at skolen satser på dette området. Rektor støtter dette synet fordi norskfaget inneholder så mange temaer som elevene skal i gjennom, at det går ut over formaltreninga.

Hovedkategori 2: Forespørsel om prosjektsamarbeid om utprøving av KALS-testen

a. Relevans og behov ved skolen for et prosjektsamarbeid

En lærer mente at det hadde nytteverdi i å prøve ut en slik kartleggingsprøve i 10. årstrinn. Da vil en kunne avdekke eventuelle vansker før de skal over i videregående skole. En annen lærer mente at det hadde vært bedre å kunne hatt prosjektet i 9. årstrinn, for å få tid til eventuelle tiltak. En lærer mente at det var veldig viktig å være med på prosjektet fordi

”..eg føler at vi mange ganger ikke oppdag eleva som har lese- og skrivevansker før kanskje i ungdomsskolen. Kanskje i 10. klassen. Og da syns eg de før seint”.

Rektor er enig med lærerne i at det er viktig å samarbeide med høgskolen, og skolen er glad for tilbudet om et prosjektsamarbeid. En viktig faktor som rektor presiserer i denne sammenhengen er at prosjektdeltakelse skjerper lærernes praksis.

Hovedkategori 3: Forventninger til prosjektsamarbeidet

Rektor mente at skolen fikk ”høy drahjelp” i forhold til systemarbeidet. Ellers så kom det ikke fram synspunkter på forventninger hos lærerne.

Hovedkategori 4: Kjennskap til målene for prosjektet

a. Innledningsvis i prosjektet

En av lærerne mente at det skulle ha vært satt av litt mer tid til forberedelser, og for å bli mer kjent med delmålene. En løsning kunne ha vært en ekstra kursdag, og at vi kunne ha drøfta litt mer om målene. Rektor opplevde å få god oversikt over hva prosjektet skulle gå ut på.

b. Selve prøven og de ulike oppgavene

Når det gjelder de ulike oppgavene i prøven så synes en av lærerne at det var mange bra oppgaver. De var ganske omfattende og varierende, noe som er bra. En annen lærer var enig i dette, og opplevde det som veldig nyttig å gå i gjennom resultatet i ettertid. I forhold til målet om å kartlegge lese- og skriveferdighet hos elevene oppsummerte en av lærerne at

”...den testen funka og stemte overalt. ...å sjå om vi hadde oversett nån. Det va kanskje det viktigste målet. ...vi greid å sjå di som vi faktisk sku kanskje ha gjort nåka meir me tiliar.”

Hovedkategori 5: Valg av målgruppe

Rektor mente at det hadde vært bedre å gjennomføre prosjektet på et lavere klassetrinn. Da kunne skolen ha satt inn tiltak for å avhjelpe elevenes utfordringer. 7. årstrinn ville ha vært et bedre valg for å kunne sette inn tiltak på ungdomstrinnet. Men samtidig presiseres det at gjennomføringa på 10. årstrinn er viktig for å kunne planlegge overgangen til videregående skole, og at kartlegginga av lese- og skriveferdigheter vil være nyttig for mottakerskolen.

Hovedkategori 6: Felles drøftinger om prosjektet

a. Lærersonalet

En lærer mente at prosjektet bare ble drøftet blant de lærerne som deltok, og at de andre lærerne ble holdt litt utenfor. Det var derfor bare de som deltok som var kjent med prosjektet. Men en annen lærer mente at

”Vi snakka i allfall om det på lærerrommet”.

Imidlertid mente denne læreren at prosjektet allikevel ikke var særlig kjent blant andre lærere ved skolen.

c. Foreldregruppa

Informasjon om prosjektet ble gjennomført som ei av sakene i et felles foreldremøte tidlig på høsten før prosjektstart. Ingen av lærerne hadde ikke hatt noen felles drøftinger med foreldrene. Rektor mente at foreldrene ble godt ivaretatt, og at det gikk et brev til dem.

d. Elevene

En av lærerne hadde ikke fått noen tilbakemelding fra elevene. Men en annen lærer fortalte at

”Elevan va jo veldig spent på de hære på forhånd.”

Denne læreren fortalte at noen vegret seg litt for å være med. Men holdingen var generelt positiv hos elevene for å gjennomføre prøven. Og som læreren sa

”Di forsto grunnen til at vi gjorde det, og syntes det var veldig greit.”

Hovedkategori 7: Veiledning og støtte

a. Hos prosjektmedarbeiderne fra Høgskolen i Nesna

En lærer opplevde støtten fra prosjektmedarbeiderne fra HiNe som god, og beskrev dette slik:

”Vi kunne ringe og få klar og tydelig informasjon fra dåkker. Og det syns eg va kjempebra.”

En annen lærer opplevde at samtalen om resultatene var den viktigste, men at det også kunne ha vært behov for en oppfølgingssamtale angående de elevene som fikk svak skåre på prøven. Imidlertid uttrykte denne læreren samtidig at

”..eg syns jo de va bra sånn som de vart gjort.”

Rektor beklaget at han hadde vært noe perifer i forhold til å kunne ha gitt veiledning og støtte. Men arbeidet med å holde i gang midlertidige undervisningslokaler og forberedelsene for det nye skolebygget tok mesteparten av tiden og oppmerksomheten.

Hovedkategori 8: Prosesser

a. Forhåndsinformasjon

En lærer opplevde veldig grundig og god informasjon. I tillegg opplevde de at prosjektmedarbeiderne fra høgskolen har vært veldig åpen og har stilt relevante spørsmål.

b. Egen rolle, deltakelse og bidrag

En av lærerne mente at prosjeklærerne kunne ha gitt mer informasjon til de andre lærerne om prosjektet. Imidlertid ønsker vedkommende å kunne gjøre dette senere når en har fått mer erfaring med denne prøven. Som læreren sier

”At vi da kjæm tel å prat litt meir om det hær og oppfordre andre tel å ta det på skolen”.

En annen lærer er veldig positiv til denne prøven, og har også opplevd å ha bidratt underveis. Denne læreren håper også at egne bidrag kan være nyttig i den videre utviklinga av prøven.

c. Motivasjon og arbeidsinnsats

En lærer følte seg veldig motivert og syntes at dette var nyttig. I tillegg opplevdes dette som et spennende arbeid, og at dette representerte noe nytt. At motivasjonen var stor hos denne læreren kom til uttrykk gjennom lærerens egne ord om at

”Eg føler at de her ga meg motivasjon til å gjøre de flere ganger.”

En annen lærer uttrykte også stor motivasjon for prosjektet, og at dette var spennende.

Læreren påpekte at

”...å få et konkret resultat var veldig viktig for meg. Så eg var veldig motivert.”

Hovedkategori 9: Prosjektledelse

En lærer mente at prosjektmedarbeiderne fra høgskolen og de deltagende lærerne utgjorde prosjektledelsen.

Hovedkategori 10: Tilrettelegging for prosjektarbeidet ved skolen

En lærer mente at det ikke ble tilrettelagt for å arbeide med prosjektet ved skolen. Samtidig var det ikke den beste tida på året. Som læreren sier

”Vi måtte ta oss tid sjøl, og finn et smutthull. Og samtidig var det seint på året, så vi måtte bare ta de mellom alt kaoset vi hadde fra før.”

En annen lærer opplevde arbeidet som mer strukturert, fordi

”...vi planla jo på et møte korsen vi sku gjør det. Korsen vi sku del klassen for å få mest mulig ro og å få gjennomført det mest mulig korrekt.”

Denne læreren fortalte også at de også hadde et møte der de så på hva de måtte være oppmerksom på i forhold til det de skulle spørre elevene om. Men dette måtte lærerne finne tid til selv.

Rektor mente imidlertid at prosjektlærerne fikk avsatt tid til prosjektarbeidet, og at dette ga dem rett til avspasering i etterkant.

Hovedkategori 11: Erfaringer

a. Ny kunnskap/kompetanse

En lærer mente at de er blitt enda mer oppmerksom på lese- og skriveferdigheter hos elevene enn de var før prosjektet. Men allikevel mente læreren at skolen er ganske flink til å oppdage lese- og skrivevansker hos elevene på et tidlig tidspunkt. En annen kompetanse som læreren mente at prosjektet har tilført skolen er

”..bedre innsikt i kartlegging. Og ka man bør kartlegg.”

En annen lærer opplevde å ha lært mye av samarbeidet med prosjektmedarbeiderne fra høgskolen som arbeider med dette fagområdet. Det var også lærerikt å få prøve ut dette selv gjennom å bruke prøven i praksis. Samtalene på kursdagene har også vært lærerike. Så læreren mente oppsummert at

”Det betyr helt klart kompetanseheving. Og det betyr at man blir meir fokusert på et kjempeviktig område. De va veldig verdifullt å få snakk me fagfolk som holder på me de hære..”

b. Positive forhold

En lærer mente at kursdagene, og egentlig hele prosjektet fungerte bra. I tillegg gikk skåringen av elevprotokollene greit.

Rektor opplevde prosjektsamarbeidet som ei god drahjelp for skolen, og er veldig fornøyd med det. Rektor presiserte dette enda tydeligere gjennom å si at

”..de går på skolens kvalitetssikring av praksis. Og at vi får spredd de hær systemarbeidet sånn at de e veldig klart hvilken praksis det forventes at lærere skal følge.”

c. Negative forhold

En lærer mente at prosjektet startet for seint, og burde ha vært gjennomført på et tidligere tidspunkt. Da ville nytteverdien ha blitt bedre. Hvis ei slik kartlegging skal gjennomføres i 10. årstrinn, så bør det gjøres tidligere på året. I tillegg førte dette til at de fikk for dårlig tid, og at motivasjonen var redusert på grunn av at det var så mye annet som skjedde. Når det gjelder årstrinn, så ville 8. årstrinn ha vært et bedre tidspunkt for dette arbeidet.

En annen lærer mente at det ikke var noen negative forhold som kunne trekkes fram.

d. Nye rutiner ved skolen

En lærer mente at prosjektet ikke har ført til nye rutiner, fordi de allerede hadde bra kartleggingsrutiner ved skolen. Elevene kartlegges fra første klasse og oppover.

En annen lærer mente at de nå setter mer fokus på det at det faktisk kan være nødvendig å teste elever så sent som i 10. årstrinn. Dette er ikke noe som har vært rutine ved skolen.

Læreren sier videre at

”Å de at vi tok me flere læreræ sånn at de på en måte kan bli innarbeid, trur eg e veldig lurt for osser. Og i allfall sætt elevan pris på de. Dæm sætt veldig pris på de.”

Læreren påpeker også viktigheten av å kartlegge lese- og skriveferdighetene før de skal søke på videregående skole. Da ser de hva de presterer og hva de må jobbe videre med. I tillegg sikrer dette at

”...vi kanskje kan få en ny sånn her sikkerhet på skola me at vi sætt fokus på de.”

Rektor mente at dette prosjektet ikke hadde ført til nye rutiner ved skolen.

19.2. Prosjektskole B

Intervju med en prosjektlærer, rektor ved prosjektforberedelse (R1) og ny rektor (R2) etter prosjektstart.

Hovedkategori 1: Erfaringer med lese- og skrivevansker hos elever på ungdomstrinnet

a. Tema

Læreren mente at lese- og skrivevansker har vært tatt opp på forskjellige måter. Lærerne er kommet fram til at det kan være vanskelig å avdekke slike vansker hos elevene, fordi mange er veldig flink til å skjule dette. For å sikre at alle er med, tilrettelegges oppgavene bedre i grunnskolen enn i videregående skole. Dette forteller flere av elevene som tidligere har vært i grunnskolen. Rektor R1 mente at det hadde vært kartlegging, men i hovedsak på barnetrinnet.

b. Tiltak

Læreren fortalte at skolen bruker Carlsten-testen. Rektor R1 bekrefter dette og opplyste at denne testen har vært gjennomført konsekvent to ganger i året på barnetrinnet. Rektor R1 føyer i tillegg til at temaet i hovedsak har vært oppe i forbindelse med elever som har behov for spesialundervisning. Men sier også at det har vært lite fokus på dette i ungdomsskolen. Dette bekreftes også av rektor R2.

c. Behov hos elevene

Læreren mente at elevene er opptatt av lese- og skriveferdighetene sine. Dette ble veldig synlig da skolen skulle prøve ut KALS-testen. Læreren mente at dette skyldes at

”Dæm e opptatt a de sjøl, fordi at dæm veit at de e mykje å læs og mykje å gjær når dæm kjæm vidare”

Læreren fortalte at mange elever opplever ungdomsskolen som arbeidskrevende i forhold til pensum og det de skal i gjennom i fagene. Da er de opptatt av om de kan ha lese- og skriveproblemer. Derfor kan det være greit å få sjekket disse ferdighetene gjennom en sånn prøve.

Hovedkategori 2: Forespørsel om prosjektsamarbeid om utprøving av KALS-testen

a. Relevans

Læreren fortalte at skolen prøver å få avdekket elever som har lese- og skrivevansker så tidlig som mulig. Noen blir ikke oppdaget før de blir eldre. Det er jo også usikkert hvilke typer lærevansker de har. Som læreren sier, er

”...de e jo langt i frå de å va en dyslektiker og de å ha problemer me lesing og skriving....du kan jo ha problemer med å klar å læs fort nok for å klar å få me seg teng...”

Rektor R1 mente at det er veldig bra at dette blir et matnyttig prosjekt som skolen har et eierforhold til. Det er også bra at dette er et aksjonsforskningsprosjekt. Rektor R2 mente at temaet for prosjektet er helt sentralt. Hvis prøven kan gi opplysninger som kan nyttes i det videre arbeidet med lese- og skriveopplæringa ved skolen, så er dette viktig.

b. Samarbeid med høgskole

Læreren synes det er veldig bra å kunne samarbeide med høgskolen om prosjektet

Hovedkategori 3: Forventninger til prosjektsamarbeidet

a. Kompetanseheving

Rektor R1 mente at prosjektet kan tilføre skolen og lærerne en god del faglig kompetanse.

Hovedkategori 4: Kjennskap til målene for prosjektet

Rektor R1 mente at skolen fikk en grundig informasjon om prosjektet og målene for dette. Det var også nytt for personalet at skolen skulle være med i prosessen for å utvikle prøven. Den nye rektor R2 hadde liten kjennskap til prosjektet.

Læreren mente at de fikk veldig god innføring i målene for prosjektet. Og læreren mente at dette

”...va veldig nøtti før at vi på en måte sku sett i gang.”

Læreren hadde også samme synspunkt som rektor R1 om at de fikk god informasjon om prosjektet før igangsettinga.

Hovedkategori 5: Valg av målgruppe

Læreren mente at det var veldig greit å gjennomføre kartleggingsprøven tidlig i 10. årstrinn. Da blir lese- og skriveferdighetene på en måte avklart før elevene søker på videregående skole.

Rektor R1 ser at det har sin verdi å gjennomføre en slik kartlegging i 10. årstrinn. Men sier samtidig at

”..de e i seineste laget hvis du ska få gjort nå i ungdomsskolen”.

Rektor R1 mente at det ville ha vært bedre å starte i 8. årstrinn for å få elevene og foreldrene med i avhjelpings- og tiltaksprosessen. Dette synet støttes av ny rektor R2, som mente at

”...ha de komme tiliar, så kunne vi ha gjort innlæring av andre teng lættar.”

Hovedkategori 6: Felles drøftinger om prosjektet

a. Hele lærerpersonalet

Læreren mente at de har hatt saken oppe blant alle, så de vet hva prosjekt KALS er. Men detaljene og mer grundig drøfting har bare vært gjennomført på ungdomstrinnet.

Rektor R1 mente dette hadde vært drøftet på ungdomstrinnet.

c. Foreldregruppa

Læreren fortalte at de hadde lagt fram prøven i foreldresamtalene, og at foreldrene er veldig opptatt av hvordan elevene greide seg på utprøvinga. Foreldrene syntes også at det var veldig greit å være med på dette, hvorfor dette var viktig og hvordan prøven er bygd opp. Læreren påpekte særlig at

”...dæm veit at de bi tatt sånn test. Så føl dæm seg trygg på at det faktisk bi gjort nåka i skolen.”

Hovedkategori 7: Veiledning og støtte

Rektor R1 mente at prosjektet var så godt beskrevet i forkant og informasjonen var så god, at det ikke var noen usikkerhet eller diskusjon i forhold til prosjektarbeidet. Læreren mente at de hadde vært godt oppfulgt. Det var også veldig greit å få diskutere både det som fungerte bra og det som ikke fungerte så godt.

Hovedkategori 8: Prosesser

a. Forhåndsinformasjon

Rektor R1 opplevde dette som en veldig omfattende og bra prosess, og at vedkommende og kontaktlærerne fikk informasjonen sammen. Det ble også opplevd som noe nytt at foreldrene ble trukket inn. Som rektor R1 sier

”...at dåkk va på foreldremøte og orienterte foreldran. Og de syns jo eg va veldig interessant at man får foreldran me i prosessen..”

Rektor R1 påpeker i denne sammenhengen viktigheten av at man ikke bare registrerer resultatene, men at en også knytter disse til tiltaksprosesser.

b. Egen rolle, deltakelse og bidrag

Læreren opplevde det som veldig greit å kunne få være en del av prosjektet og kunne prøve noe nytt og være med og bidra. Læreren beskriver dette slik:

”De e jo spennandes. Og så føl man jo at man e en brikke i nåka som betyr nåka. ...eg syns jo de at di erfaringan vi sett me, og som eg håp vi ha klart å meddel tel dåkker e nåka som dåkker kan ta me. De trur eg e vikti.”

Rektor R1 opplevde sin rolle som å være en støtte for prosjektdeltakerne ved skolen slik at de kunne være med på gjennomføringa av prosjektet. Samtidig mente rektor R1 at skolens ledelse er med på å sikre et samarbeid med høgskolen.

c. Motivasjon og arbeidsinnsats

Læreren syntes prosjektarbeidet gikk veldig greit. Det som var særlig motiverende var at prosjektet oppledes som både spennende og nyttig, og at lese- og skrivevansker er ett av interesseområdene til læreren.

d. Samarbeidet

Læreren har opplevd samarbeidet som veldig bra. Det opplevdes også som en fordel å være to lærere sammen, fordi

”...de va veldi kjekt når at du sku gjær de sånn første gang. Og så såg vi jo på prøvan i lag når vi dreiv og retta. ...når de e nåka som du ska gjær sånn første gång så syns eg de va veldi greit å kuinn samarbeid om akkurat de.”

Hovedkategori 9: Prosjektledelse

Læreren opplevde at den interne prosjektledelsen var delegert til prosjeklærerne fra rektor, men at prosjektmedarbeiderne fra høgskolen var de reelle prosjektlederne.

Rektor R1 mente at det var prosjeklærerne som var prosjektlederne.

Hovedkategori 10: Tilrettelegging for prosjektarbeidet ved skolen

a. Avsatt tid

Læreren mente at de hadde brukt av planleggingstiden ved skolen, og at de har

”...tilpassa oss sånn at vi kann va tosammen som gjennomført de.”

Rektor R1 mente at de fikk den tiden lærerne bad om til både møter og til det øvrige prosjektarbeidet. Men vedkommende vet ikke hvordan dette var etter skolestarten samme høsten som prøven ble gjennomført.

Hovedkategori 11: Erfaringer

a. Ny kunnskap/kompetanse

Læreren mente at prosjektet har gitt kunnskap om viktigheten av å holde fokus overfor lese- og skriveferdigheter hos elevene gjennom hele grunnskolealderen, hvordan de leser og hvordan avkodingsferdighetene er. I tillegg måtte prosjektlærerne repetere og lese seg opp på dette temaområdet, og sette seg inn i fagterminologien.

b. Positive forhold

Læreren mente at prosjektet har vært veldig interessant. Men det som var mest interessant var

”...ke ivrig elevan va på det. ...dæm syntes de va veldig spennandes. ..dæm har veldig behov for å få innsikt i ke dæm kan og ke dæm slit me.”

Derfor mente læreren at prosjektarbeidet var god lærdom både for dem og for elevene som var med på utprøvinga av testen. Samtalene sammen med prosjektmedarbeiderne fra høgskolen har vært viktig og lærerikt. Læreren mente også at prosjektet har vist viktigheten av å også teste elever i 10. årstrinn. Dette har ikke vært gjort tidligere. At flere lærere ble involvert gjør at dette på en måte blir innarbeidet, og at elevene får innsikt i hva de får til og hva de må jobbe mer med, er med på å skape en ny sikkerhet ved skolen og for den enkelte eleven.

Rektor R1 påpekte den gode informasjonen innledningsvis som særlig positivt. I tillegg var det veldig bra at prøven er skikkelig faglig fundamentert, og at prosjektet evalueres underveis.

Rektor R2 mener at prosjektet er positivt for skolen, og innebærer at lærerne må tenke i gjennom ting og være mer bevisst på de valgene og avgjørelsene som tas senere.

c. Nye rutiner ved skolen

Rektor R1 mente at prosjektet ikke har ført til nye rutiner ved skolen. Men det som er nytt er at resultatene av prøven fører til planrettet handling. Som rektor sier så har en erfart at

”...om man tar testa så bi dem henganes der....man veit kanskje ikkje ka man ska gjær”

20. Analyse av resultatene

Analysen vil omfatte en sammenligning mellom prosjektskolene for å finne ut like og ulike erfaringer med prosjektsamarbeidet.

20.1 Likheter mellom prosjektskolene

Erfaringer med lese- og skrivevansker hos elever på ungdomstrinnet

- Rektorene ved begge skolene mente at temaet har vært et felles tema for lærerne ved skolen. Dette ble konkretisert på planleggingsdager og i forbindelse med elever som har hatt behov for spesialundervisning.
- Begge skolene bruker Carlsten-testene.
- Det er behov for å satse på dette området og kartlegge lese- og skriveferdighetene hos elevene.

Forespørsel om prosjektsamarbeid for utprøving av KALS-testen

- Lærerne syntes at det var viktig og nyttig å samarbeide med høgskolen, og er glad for tilbudet om prosjektsamarbeid.

Kjennskap til målene for prosjektet

- Rektorene ved begge skolene opplevde å få god oversikt og grundig informasjon om prosjektet og målene for det.
- Lærere ved begge skolene hadde kjennskap til målene.

Valg av målgruppe for prosjektet

- Rektorene ved begge skolene mente at prosjektet skulle ha vært gjennomført på et lavere klassetrinn. Samtidig ser de viktigheten av å kartlegge lese- og

skriveferdighetene hos elevene på 10. årstrinn med tanke på søknad og overgang til videregående skole.

Felles drøftinger på skolen om prosjektet

- Lærerne ved begge skolene mente at de hadde snakket om prosjektet med de andre lærerne ved skolen, men at det bare var prosjektlærerne i ungdomsskolen som kjente til detaljene. De fortalte også at foreldrene har fått informasjon om prosjektet før det startet opp.

Prosesser

- Lærerne ved begge skolene opplevde å ha bidratt underveis i forhold til å videreutvikle kartleggingsprøven. Prosjektet ble opplevd som spennende og nyttig, og førte til at lærerne var veldig motivert for prosjektarbeidet.

Prosjektledelse

- Lærere ved begge skolene opplevde at både prosjektlærerne og prosjektmedarbeiderne fra høghskolen utgjorde prosjektledelsen.

Tilrettelegging for prosjektarbeidet ved skolen

- Lærere ved begge skolene opplevde at de selv måtte finne tid til prosjektarbeidet.
- Rektorene ved begge skolene mente at prosjektlærerne fikk avsatt den tiden de trengte til prosjektarbeidet.

Erfaringer

- Lærerne mente at de er blitt mer oppmerksomme på lese- og skriveferdighetene hos elevene, og viktigheten av å holde fokus på dette gjennom hele grunnskolealderen.
- Lærerne opplevde også at de har fått bedre innsikt i kartlegging av lese- og skriveferdigheter og hva de bør kartlegge her. Som eksempel nevnes hvordan avkodningsferdighetene hos elevene er.

20.2. Særskilte forhold ved den enkelte prosjektskolen

I denne oppsummeringa viser jeg hva som er særskilt for den enkelte prosjektskolen, og som ikke kommer fram i oppsummeringen av likeheter mellom disse skolene.

20.2.1. Prosjektskole A

- Det ser ikke ut til at lese- og skrivevansker har vært oppfattet som tema blant lærerne ved skolen, selv om rektor mente at dette har skjedd.
- Spesifikke lese- og skrivevansker oppdages veldig ofte via engelskfaget (underforstått ikke via skolens egne kartleggingsopplegg).
- Prosjektsamarbeidet var nyttig for systemarbeidet ved skolen.
- Det skulle ha vært avsatt mer tid til forberedelser for å bli bedre kjent med målene for prosjektet.
- Ingen av prosjektlærerne har hatt noen felles drøftinger av prosjektet med foreldrene.
- Noen av elevene ville ikke være med på prøven.

20.2.2. Prosjektskole B

- Lese- og skrivevansker har vært tatt opp som tema på forskjellige måter.
- Elevene er opptatt av lese- og skriveferdighetene sine.
- Å være med i en prosess for å utvikle en slik prøve var nytt for skolen.
- Prosjektbeskrivelsen og informasjonen var så god at det var ingen usikkerhet i forhold til prosjektarbeidet.

21. Oppsummeringer

21.1. Oppsummering av intervjuundersøkelsen

Som grunnlag for intervjuundersøkelsen ble det utarbeidet fire spørsmål eller problemstillinger som jeg skulle prøve å finne svar på. Etter analysen av resultatene fra denne undersøkelsen, kan jeg her svare fortløpende på disse spørsmålene.

1) Hvilken forståelse har aktørene av målsettingene for KALS-testen, og hvor relevant mener de at disse målene er?

Det er både likheter og noen forskjeller mellom skolene når det gjelder forståelse og relevans i forhold til målsettingene for prosjektet. Felles for begge skolene er at rektorene ved begge skolene opplevde å få god oversikt over målene, og at de fikk god informasjon om prosjektet før oppstarten. Det samme mente en lærer ved projektskole B. Men en av lærerne ved

prosjektskole A mente at det skulle ha vært satt av mer tid til forberedelsen for å bli mer kjent med delmålene. Denne læreren foreslo en ekstra kursdag som kunne ha vært brukt til å drøfte målene for prosjektet. En av lærerne fra denne prosjektskolen mente at målsettingen om å kartlegge lese- og skriveferdigheten hos elevene var relevant.

2) På hvilken måte har aktørene opplevd organiseringen og ledelse av utprøvinga?

Dette spørsmålet omfatter både prosjektledelse, tilrettelegging av prosjektarbeidet ved skolen, samt veiledning og støtte. Undersøkelsen viser at det også her er både likheter og forskjeller mellom prosjektskolene. Lærerne ved begge skolene opplevde at prosjektmedarbeiderne fra høgskolen var de reelle prosjektlederne, mens rektor ved prosjektskole B mente at det var prosjektlærerne som var prosjektlederne. Dette kan tyde på at rektor ved denne skolen og prosjektlærerne ved begge skolene oppfattet spørsmålet litt forskjellig. Når det gjelder tilrettelegginga for prosjektarbeidet er opplevelsene ved begge skolene relativt entydige på at lærerne måtte selv innpasse arbeidet og finne tid til dette selv, mens rektorene mente de fikk avsatt tid til prosjektarbeidet. Når det gjelder veiledning og støtte mente prosjektlærerne ved begge skolene at de vært fulgt godt opp, og kunne ta kontakt med prosjektmedarbeiderne ved høgskolen hvis det var behov for det.

3) Hvordan har aktørene opplevd rollefordelingen, motivasjonen og samarbeidet?

Prosjektlærerne ved begge skolene hadde opplevd at de hadde hatt en viktig rolle i prosjektet og at de har bidratt på en nyttig måte. Dette i kombinasjon med at prosjektet opplevdes som viktig, nyttig, spennende og relevant, hadde ført til god motivasjon for arbeidet hos alle prosjektlærerne. Det kom fram at det har vært et veldig bra samarbeid mellom prosjektlærerne ved prosjektskole B, og at det var en fordel å være to prosjektmedarbeidere ved samme skole. Dette gjeldt spesielt når de skulle skåre resultatene fra utprøvinga av testen. Men det kom ikke fram noe informasjon fra prosjektskole A om det interne samarbeidet. Dette kan skyldes at prosjektlærerne ved prosjektskole A var S-teamleder og en lærer fra 10. årstrinn og således ikke deltakere i samme lærerteam, mens prosjektlærerne ved prosjektskole B var begge lærere i lærerteamet for 10. årstrinn.

4) *Hvilke resultater har utprøvinga gitt?*

Ved begge prosjektskolene har prosjektet ført til både bedre innsikt i kartlegging av lese- og skriveferdigheter med særlig oppmerksomhet mot hvordan elevene leser og avkodningsferdigheter hos elevene. I tillegg har arbeidet ført til og enda større fokus på viktigheten av å oppdage eventuelle lese- og skrivevansker på et tidlig tidspunkt. Lærerne opplevde en klar kompetansehevning innenfor området lese- og skrivevansker. Dette var et resultat av samtalene med prosjektmedarbeiderne fra høgskolen, innholdet i kursdagene og at de måtte lese seg opp på temaet og sette seg inn i fagstoffet. En lærer ved prosjektskole A mente at dette har ført til en større sikkerhet ved skolen i forhold til dette temaområdet. Prosjektledere ved begge prosjektskolene påpekte viktigheten av å fokusere på lese- og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn. Dette har ikke vært gjort i så stor grad tidligere, og har blant annet betydning for planleggingen av overgangen til videregående skole. Prosjektet har også ført til at elevene på 10. årstrinn ved begge skolene er blitt mer bevisst i forhold til egne ferdigheter, og har vist lærerne at elevene har stort behov for å få kunnskap om sine lese- og skriveferdigheter. Elevene har derfor satt pris på å få delta i utprøvinga.

21.2. Vurdering av måloppnåelse i delprosjektet

Intensjonen med underveisevaluering i aksjonsforskning er å vurdere målene for aksjonen, og der resultatet av evalueringa skal danne grunnlag for eventuelle måljusteringer. De overordnede målene er litt for generelle i forhold til dette, mens delmålene som ble utledet av hovedmålene er mer presise og kan vurderes i forhold til behov for justeringer. Jeg vil derfor først ta for meg delmålene i kronologisk rekkefølge, og vurderer disse i lys av erfaringer og resultatene av underveisevalueringa (intervjuundersøkelsen). Med grunnlag i dette vil jeg deretter vurdere de overordnede målene for delprosjekt 1.

Delmål 1:

Å avklare lesehastighet, leseforståelse, avkodningsferdigheter og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn

Dette delmålet synes å være nådd fullt ut. Som en av prosjektlederne sa ”den testen funka og stemte overalt”, Det må imidlertid tas hensyn til at testen bare har vært under utprøving, og at den fortsatt er under utvikling. Derfor bør resultatet betraktes i lys av dette.

Delmål 2:

Å gi økt kunnskap hos elevene til egne lese- og skriveferdigheter

Dette delmålet ble også nådd. Selv om det var litt ulikheter mellom prosjektskolen når det gjelder hvordan elevene responderte på å være med, så var nytteverdien for elevene ganske tydelige. Som en av lærere ved prosjektskole A sa: ”Da ser de hva de presterer og hva de må jobbe videre med”. Noe lignende ble fortalt av en lærer ved prosjektskole B som sa at ”dæm syntes de va veldig spennandes...dæm har veldi behov for å få innsikt i ke dæm kan og ke dæm slit me”.

Delmål 3:

Å sette i gang prosesser hos elevene som motiverer for tiltak.

Det er ikke kommet fram klare data som viser om dette delmålet er nådd. Første fase av tiltaksprosessene vil være å få avklart lese- og skriveferdighetene. Det ser ut til at elevene har vært inne i denne fasen (jfr., delmål 2). Men innen av prosjektlærerne har gitt ytterligere informasjon som kan knyttes til de påfølgende tiltaksfasene som f.eks. refleksjoner rundt resultatene, avklaring av følelser i forhold til dette, personliggjøring, m.v. Dette kan skyldes at elevsamtalen med de elevene som fikk dårlig resultat, i liten grad ble gjennomført av prosjektlærerne.

Delmål 4:

Å gi faglærere på 10. årstrinn økt kunnskap og kompetanse om kartlegging av lese- og skriveferdighet, samt hvordan gi hjelp til elever som har lese- og skrivevansker

Første del av dette delmålet ble nådd. Bedre innsikt i kartlegging av lese- og skriveferdigheter meldes av prosjektlærerne ved begge prosjektskolene. Men prosjektlærerne fortalte lite om bedre kunnskap om tiltak, selv om det ble satt av en egen dag for tiltaksdrøfting på grunnlag av resultatene. Målsettingen om bedre kunnskap om hvordan gi hjelp til elever som har lese- og skrivevansker ble i liten grad nådd, og aktualiserer mer fokus på tiltaksdelen fra prosjektledelsens side i det videre arbeidet med prosjektet.

Delmål 5:

Å oppdage elever med lese- og skrivevansker som ikke har vært registrert tidligere.

Skolene har brukt en prøve for å kartlegge lese- og skriveferdigheter på alle trinn. Denne kartlegginga gjennomføres 1-2 ganger i året. Samtidig meldes det om at noen elever oppdages via engelskfaget etter flere år. Da er det nærliggende å spørre om den kartleggingsprøven som skolen allerede bruker, bør suppleres med en prøve som er mer grundig og som også avdekker avkodingsferdighetene. Det kom imidlertid ikke fram noen klare data som viser at elever ble ”oppdaget” gjennom denne utprøvinga av KALS-testen. Men enkelte av prosjektlærerne mente å ha oppdaget ”nye ting” hos elever som de har hatt mistanke om kunne ha lese- og skrivevansker. Delmålet kan derfor bare sies å være til en viss grad oppnådd.

Delmål 6:

Å utvikle nye rutiner for kartlegging av lese- og skrivevansker

Prosjektet har så langt ikke ført til nye rutiner ved prosjektskolene. Men enkeltlærere hevder at prosjektarbeidet har ført til større fokus på at det også er nødvendig å foreta slik kartlegging av elever i 10. årstrinn før de skal over i videregående skole. Dette har også gitt den aktuelle skolen ny sikkerhet i forhold til dette arbeidet. Delmålet ble dermed ikke nådd under prosjektarbeidet ved skolene, men kan kanskje føre til visse endringer av rutinene på sikt.

Delmål 7:

Å gi lærerne på 10. årstrinn økt kompetanse om innovasjonsarbeid i skolen.

I forbindelse med gjennomgangen av prosjektet, og der alle prosjektlærerne deltok, ble det gitt en kort innføring i innovasjonsarbeid i skolen. En viktig forutsetning for å kunne få til en innovasjon er eierforhold og motivasjon hos prosjektdeltakerne. En stor grad av motivasjon for prosjektet og opplevelse av å ha bidratt med noe viktig, ble formidlet av prosjektlærerne ved begge prosjektskolene. Vi har altså lyktes i å skape grunnlag for en god innovasjon, og som ble opplevd av prosjektlærerne. Men om prosjektlærerne har lært mer om innovasjon er ikke kommet fram i undersøkelsen. Det mest riktige blir kanskje å si at prosjektlærerne har fått en slags ”indirekte kunnskap” som burde blitt bevisstgjort på en bedre måte enn det som ble gjort. Det er derfor nærliggende å også betrakte måloppnåelsen som ”indirekte”, og som gjør det aktuelt å fokusere mer på dette i det videre prosjektarbeidet.

De overordnede målene for prosjektet:

Å prøve ut en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdighet hos alle elevene på 10. årstrinn

Selv om måloppnåelsen i forhold til de ulike delmålene viser en del variasjoner, mener jeg å kunne si at de overordnede målene for prosjektet er nådd når det gjelder utprøvinga av lese- og skriveprøvene, samt egenvurderinga for hver enkelt elev. Men den prosessinitierende delen som særlig er knyttet til elevsamtalen med de elevene som får dårlig resultat på lese- og skriveprøvene, ble for lite ivaretatt ved prosjektskolene. Derfor må elevsamtalen prøves bedre ut i forbindelse med standardiseringsarbeidet ved utvalgte skoler som deltar i dette arbeidet.

Å få erfaringer og skaffe til veie et grunnlag for standardiseringen av den prosessinitierende kartleggingsprøven for 10. årstrinn.

Utprøvinga av lese- og skriveprøvene gikk veldig bra ved prosjektskolene. Vi fikk testet ut alle delprøvene og skåringsmanualen i lærerveiledningen. Dermed fikk vi skaffet til veie et godt grunnlag for standardiseringen som i hovedsak vil være å teste og justere grenseverdiene for de ulike delprøvene.

22. Avsluttende kommentarer

Oppsummert vil jeg si at delprosjekt 1 som har omfattet utprøving og justering av KALS-testen har vært vellykket, og vi har fått svar på problemstillingene for undersøkelsen. Denne testen ser ut til å dekke et behov som ikke ivaretas godt nok av det eksisterende kartleggingsmateriellet på ungdomstrinnet. I tillegg ble det gitt god tilbakemelding fra prosjektlærerne som både har vært motiverte, som har syntes dette samarbeidet med høgskolen har vært spennende og at de har opplevd en bedring av sin kompetanse på fagområdet. Rektorene har også uttrykt at prosjektet har gitt viktig drahjelp i forbindelse med systemarbeidet i skolen. Samtidig kom det fram både hos prosjektlærerne og rektorene et ønske og behov for å utvikle en lignende kartleggingsprøve for lavere årstrinn, selv om begge parter opplevde viktigheten av å fokusere enda mer på avgangselevne før de skal over i videregående skole.

De overordnede målene for delprosjekt 1 er nådd. Vi har både fått prøvd ut en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdighet hos alle elevene på 10. årstrinn, og vi har fått erfaringer og et grunnlag for standardiseringen av den prosessinitierende kartleggingsprøven for 10. årstrinn.

Graden av måloppnåelse i forhold til delmålene varierer noe. Jeg vil her særlig påpeke at utprøvinga av testen har ivaretatt målet om å avklare lesehastighet, leseforståelse, avkodningsferdigheter og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn. I tillegg var det enighet om at testen også egner seg godt for 9. årstrinn slik den er nå. Utprøvinga har også ivaretatt målet om å gi elevene økt kunnskap om sine egne lese- og skriveferdigheter, og å gi faglærere på 10. årstrinn økt kunnskap og kompetanse om kartlegging av lese- og skriveferdighet. Men er også viktig å trekke fram de målene som i for liten grad ble oppnådd. Dette gjelder spesielt målet om endringer av rutinene ved prosjektskolene, der det viste seg at prosjektet ikke hadde ført til noen endringer av skolens rutiner mens prosjektet ble gjennomført. Dessuten ble det for lite fokus på prosesser hos elevene selv i forhold til eventuelle behov for tiltak fordi elevsamtaler med de som fikk dårlig resultat på prøven i liten grad ble gjennomført. Imidlertid vil jeg her påpeke at endringer av rutiner og eventuelle prosesser hos elevene, ofte vil ta noe tid før de kan registreres. Det er derfor mulig at slike ”effekter” kan komme i ettertid, men vil da komme utenfor tidsramma for delprosjekt 1. En senere oppfølgingsstudie vil imidlertid kunne avklare disse spørsmålene.

Litteraturliste

Alexandersson, Mikael (1994) :*Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus*. I: Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (1994): *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Austad, Ingolf (2003): *Lesing som forståelse*. I: *Mening i tekst*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag

Bourdieu, P og Wacquant, L.J.D(1995): *Den kritiske ettertanke*. Grunnlag for samfunnsanalyse. Oslo: Det Norske Samlaget.

Borg, W. R. & Gall, M. D. (5th edition 1989): *Educational Research: an Introduction*. New York: Longman Inc

Bråten, I (1991):*Kognitive strategier og ortografi*. Pedagogisk forskningsinstitutt. Oslo: Universitetet i Oslo.

Dale, G.L og Carlsten, C.T (1986): Norsk rettskrivings- og leseprøve for videregående skole. Oslo: Universitetsforlaget.

Dalin, P (1994): *Skoleutvikling. Teorier for forandring*. Oslo: Universitetsforlaget A.S.

Høien, Torleiv (2004): *LOGOS-testen*. Stavanger: Senter for leseforskning.

Høien T. og Tønnesen (1997): *Ordkjedetesten*. Stavanger: Stiftelsen Dysleksiforskning.

Jerlang E. og Ringsted S (2000): *Den kulturhistoriske skole: Vygotskij, Leontjew, Elkonin*. I: Jerlang, Espen (red) (3. utgave, 2000): *Utviklingspsykologiske teorier*. København: Nordisk Forlag A/S

Johannessen, E, Kokkersvold E og Vedeler L (1997): *Rådgivning. Tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Knutsen, Oddbjørn (2005): *Evaluering av arbeidet mot mobbing i fådeltskolen*. Høgskolen i Nesnas skriftserie nr. 65. Nesna: Høgskolen

Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Lassen, Liv Margarete (2000): *Teoretiske retninger. Rådgivning*. Kompendium. Oslo: ISP. Universitetet i Oslo.

Lassen, Liv Margarete (2003): "Empowerment" som prinsipp og metode ved spesialpedagogisk rådgivningsarbeid. I: Befring E og Tangen R (red): *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.

Lyster, S. (1995): *Preventing reading and spelling failure: The effects of early intervention promoting metalinguistic abilities*. Dr. gradsavhandling. Oslo: Universitetet i Oslo.

Marton, F og Svensson, L (1978): *Att studera omvarldsuppfatning. Två bidrag til metodologin*. Rapport från pedagogiska institusjoner. Göteborg: Universitetet i Göteborg.

Merriam, S.B (1994): *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Patton, M. Q. (2nd. edition 1990): *Qualitative Evaluation and Research Methods*. London: Sage Publications

Schmuck, R. A. (2nd edition 2006): *Practical Action Research for change*. California USA: Corwin Press, Inc

Sjøvoll, J. (2006): Forelesninger på aksjonsforskningskurs. 27.-28.02.2007. Bodø

Starrin, Bengt (1994): *Om distinktionen kvalitativ-quantitativ i social forskning*. I: Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (red)(1994): *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Yin, R. (1989): *Case study research. Design and methods*. London: Sage Publications.

VEDLEGG 1

Kåre Ødegård og Oddbjørn Knutsen:
Prosjekt KALS - 10. årstrinn

Kåre Ødegård: Tlf. 90856437 E-post: koe@hinesna.no
Oddbjørn Knutsen: Tlf. 41515022 E-post: ok@hinesna.no

Dato: 28.04.2008

Til

X kommune
v/skolesjef

FORESPØRSEL OM TILLATELSE TIL DATAINNSAMLING

I forbindelse med utprøvinga av kartleggingsprøven for 10. årstrinn som vi gjennomfører sammen med lærere og elever ved skole N (prosjekt KALS 10. årstrinn) ønsker vi å se nærmere på hvordan rektor, lærerne og elevene som deltar i utprøvinga, har opplevd prosjektsamarbeidet.

I undersøkelsen vil vi rette hovedfokus mot kontekst, organiseringa, prosesser og resultater. Dermed vil det sentrale her være menneskene (aktørene) som deltar i prosjektet, hvilke oppfatninger og erfaringer de har om gjennomføringen, kartleggingsmaterialet (testen), organiseringen av arbeidet og relasjonene mellom alle samarbeidspartene, og om de ser at utprøvningsarbeidet har hatt noen nytteverdi.

All innsamlet datamasse vil bli anonymisert. Det samme gjelder navn på informanter, skolen og kommunen.

På bakgrunn av dette ber vi om tillatelse til å gjennomføre datainnsamling for ei evaluering av Prosjekt KALS - 10. årstrinn ved skoler i kommunen.

Vennlig hilsen

Oddbjørn Knutsen
Førstelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

Kåre Ødegård
Høgskolelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

VEDLEGG 2

Kåre Ødegård og Oddbjørn Knutsen:
Prosjekt KALS - 10. årstrinn

Kåre Ødegård: Tlf. 90856437 E-post: koe@hinesna.no
Oddbjørn Knutsen: Tlf. 41515022 E-post: ok@hinesna.no

Dato:

Til

X skole
v/Rektor

FORESPØRSEL OM TILLATELSE TIL DATAINNSAMLING

I forbindelse med utprøvinga av kartleggingsprøven for 10. årstrinn som vi gjennomfører sammen med lærere og elever ved xx skole (prosjekt KALS 10. årstrinn) ønsker vi å se nærmere på hvordan rektor lærerne som deltok i utprøvinga, opplevde prosjektsamarbeidet.

I undersøkelsen vil vi rette hovedfokus mot kontekst, organiseringa, prosesser og resultater. Dermed vil det sentrale her være menneskene (aktørene) som deltar i prosjektet, hvilke oppfatninger og erfaringer de har om gjennomføringen, kartleggingsmaterialet (testen), organiseringen av arbeidet og relasjonene mellom alle samarbeidspartene, og om de ser at utprøvingsarbeidet har hatt noen nytteverdi.

All innsamlet datamasse vil bli anonymisert. Det samme gjelder navn på informanter, skolen og kommunen.

På bakgrunn av dette ber vi om tillatelse til å gjennomføre datainnsamling for ei evaluering av Prosjekt KALS - 10. årstrinn ved xx skole. Skriftlig tillatelse til datainnsamling ved skoler i kommunen, er gitt av xx kommune.

Vennlig hilsen

Oddbjørn Knutsen
Førstelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

Kåre Ødegård
Høgskolelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

VEDLEGG 3

Kåre Ødegård og Oddbjørn Knutsen:
Prosjekt KALS - 10. årstrinn

Kåre Ødegård: Tlf. 90856437 E-post: koe@hinesna.no
Oddbjørn Knutsen: Tlf. 41515022 E-post: ok@hinesna.no

Dato:

Til

XX

FORESPØRSEL OM INTERVJU

I forbindelse med utprøvinga av kartleggingsprøven for 10. årstrinn som vi gjennomfører sammen med lærere og elever ved xx skole (prosjekt KALS 10. årstrinn) ønsker vi å se nærmere på hvordan rektor, lærerne og elevene som deltok i utprøvinga, opplevde prosjektsamarbeidet.

Intervju med rektor og lærere vil utgjøre en del av datainnsamlinga.

I undersøkelsen vil vi rette hovedfokus mot kontekst, organiseringa, prosesser og resultater. Dermed vil det sentrale her være menneskene (aktørene) som deltar i prosjektet, hvilke oppfatninger og erfaringer de har om gjennomføringen, kartleggingsmaterialet (testen), organiseringen av arbeidet og relasjonene mellom alle samarbeidspartene, og om de ser at utprøvingsarbeidet har hatt noen nytteverdi.

All innsamlet datamasse vil bli anonymisert og oppbevares nedlåst. Det samme gjelder navn på informanter, skolen og kommunen. Det er kun prosjektleder og prosjektmedarbeider som har tilgang på innsamlet data.

På bakgrunn av dette ønsker vi å gjennomføre et intervju med deg. Vi tar kontakt med deg pr. telefon om noen dager, for å høre hva du mener om dette, om du kan være med på et intervju, og gjøre avtale om en dato og et klokkeslett som passer for deg.

Intervjuet blir gjennomført av xx

Vennlig hilsen

Oddbjørn Knutsen
Prosjektleder
Førstelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

Kåre Ødegård
Prosjektmedarbeider
Høgskolelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

VEDLEGG 4

Kåre Ødegård og Oddbjørn Knutsen:
Prosjekt KALS - 10. årstrinn

Kåre Ødegård: Tlf. 90856437 E-post: koe@hinesna.no
Oddbjørn Knutsen: Tlf. 41515022 E-post: ok@hinesna.no

Dato:

Til

XX

FORESPØRSEL OM INTERVJU

I forbindelse med utprøvinga av kartleggingsprøven for 10. årstrinn som vi gjennomfører sammen med lærere og elever ved xx skole (prosjekt KALS 10. årstrinn) ønsker vi å se nærmere på hvordan rektor og lærerne som deltok i utprøvinga, opplevde prosjektsamarbeidet.

Intervju med prosjektlærere vil utgjøre en del av datainnsamlinga.

I undersøkelsen vil vi rette hovedfokus mot kontekst, organiseringa, prosesser og resultater. Dermed vil det sentrale her være menneskene (aktørene) som deltar i prosjektet, hvilke oppfatninger og erfaringer de har om gjennomføringen, kartleggingsmaterialet (testen), organiseringen av arbeidet og relasjonene mellom alle samarbeidspartene, og om de ser at utprøvingsarbeidet har hatt noen nytteverdi.

All innsamlet datamasse vil bli anonymisert. Det samme gjelder navn på informanter, skolen og kommunen.

På bakgrunn av dette ønsker vi å gjennomføre et intervju med deg. Vi tar kontakt med deg pr. telefon om noen dager, for å høre hva du mener om dette, om du kan være med på et intervju, og gjøre avtale om en dato og et klokkeslett som passer for deg.

Intervjuet blir gjennomført av xx

Vennlig hilsen

Oddbjørn Knutsen
Førstelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

Kåre Ødegård
Høgskolelektor
Pedagogikk/spesialpedagogikk
Høgskolen i Nesna

VEDLEGG 5

INTERVJUGUIDE – REKTOR

A. KONTEKST OG INTENSJONER

Hvilken forståelse har aktørene av målsettingene for KALS-testen, og hvor relevant mener de at disse målene er?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - kontekst	Siden prosessinitierende prøver som er tilpasset grunnskolen ser ut til å være mangelfulle ønsker vi å utvikle en prøve som kartlegger lese- og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn, og som også er prosessinitierende hos elevene. Dette vil være svært viktig forebygging og forberedelse for videregående skole. Vi kontaktet skole A og skole B for å få testet ut denne kartleggingsprøven før standardiseringsarbeidet iverksettes. Begge skolene var interessert i dette, og det var enighet om å få til et samarbeidsprosjekt.
1	Hvordan har kartlegging av ungdomsskoleelevenes lese- og skriveferdigheter vært gjennomført ved skolen? Har dette vært tema i lærerkollegiet? Hvis ja – på hvilken måte?
2	Hvor aktuelt mener du det var at skolen deltok i utprøvinga av KALS-testen? Hvilke behov var det ved skolen? ...for kompetanseutvikling innenfor lesing og skriving,innenfor utviklingsarbeid (innovasjon)....i forhold til elevene? Hvilke signaler fikk du i forkant av prosjektstarten fra lærerne/elevne/foreldrene?
3	Undersøkelser viser at det er dårlige lese- og skriveferdigheter blant elevene i den norske grunnskolen. Hva mener du om dette? Har du opplevd noe av dette? Gi eksempler. Hva har vært gjort tidligere for å løse slike forhold ved skolen?
4	Hva tror du vil komme ut av å gjennomføre utprøvinga av KALS-testen ved skolen? Samarbeidet med høgskolen / forskningsmiljø?
5	Annet?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - intensjoner (en del av kontekst) (Leses ikke opp. Kun tilpasset referering)	Skolens rutiner og faglige normer bygges gjennom hvordan lese- og skriveferdigheter avklares, hvordan lese- og skrivevansker løses, hvordan lese- og skrivevansker forebygges og hvorvidt dette er et kontinuerlig arbeid ved skolen. Hovedmål: - Å prøve ut en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdighet hos alle elevene på 10. årstrinn. - Å få erfaringer og skaffe til veie et grunnlag for standardiseringen av den prosessinitierende kartleggingsprøven for 10. årstrinn. Delmål: -Å avklare lesehastighet, leseforståelse, avkodningsferdigheter og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn -Å gi økt kunnskap hos elevene til egne lese- og skriveferdigheter -Å sette i gang prosesser hos elevene som motiverer for tiltak. -Å gi faglærere på 10. årstrinn økt kunnskap og kompetanse om kartlegging av lese- og skriveferdighet, samt hvordan gi hjelp til elever som har lese- og skrivevansker -Å oppdage elever med lese- og skrivevansker som ikke har vært registrert tidligere. -Å gi faglærere, elever og foreldre handlingskompetanse i forhold til hva som bør gjøres, når kartleggingen avdekker lese- og skrivevansker hos en elev -Å utvikle nye rutiner for kartlegging av lese- og skrivevansker, med drøfting av tiltak og avhjelping av registrerte vansker. -Å gi lærerne på 10. årstrinn økt kompetanse om innovasjonsarbeid i skolen.
1	Hvor kjent er du med målene for Prosjekt KALS - 10. årstrinn? Gi eksempler.
2	Hvordan oppfatter du disse målene? (list dem opp om nødvendig).
3	Er det noen mål som mangler? Hvis ja, hvilke burde ha vært med?
4	Hvordan skal skolen sikre det videre arbeidet med å kartlegge og utvikle lese- og skriveferdighet hos elevene på ungdomstrinnet, eventuelt også jobbe forebyggende og gjennomføre avhjelpingstiltak?
5	Hva mener du om at Prosjekt KALS ble knyttet til 10. årstrinn?
	Annet?

B. ORGANISERING (INPUT)

På hvilken måte har aktørene opplevd organiseringen og ledelse av utprøvinga?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - input	<p>Prosjekt KALS - 10. årstrinn har en ambisiøs målsetting</p> <p>Hovedmål</p> <ul style="list-style-type: none">• Å prøve ut en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdighet hos alle elevene på 10. årstrinn.• Å få erfaringer og skaffe til veie et grunnlag for standardiseringen av den prosessinitierende kartleggingsprøven for 10. årstrinn. <p>Fokus vil her være rettet mot organisering av prosjektet f.eks. ledelse og struktur. Hvilke administrative strategier er tatt i bruk for å nå de oppsatte målene? Hvordan legge til rette for beslutningsprosesser på de ulike nivåene? Økonomiske, tidsmessige og menneskelige ressurser vil også påvirke mulighetene til å drive endringsarbeidet. Struktur viser til måter for hvordan virksomhet og aktiviteter blir organisert og tilrettelagt for å nå målene.</p>
1	I hvilken grad (hvordan har du opplevd) har det vært en gjennomgående felles diskusjon og drøftinger med lærerne på 10. årstrinn og foreldrene omkring målene for Prosjekt KALS - 10. årstrinn?
2	Hvor synlige opplevde du at målene for prosjektet har vært inneværende skoleår? Hvordan er disse målene blitt fulgt opp?
3	Hvordan har skolen tilrettelagt slik at aktuelle lærere har kunne arbeide med Prosjekt KALS - 10. årstrinn? Organisering av arbeidet? Informasjon/foreldremøter? Tidspunkter for KALS-arbeid?
4	Hvor kjent er Prosjekt KALS - 10. årstrinn blant ansatte ved skolen?
5	Hvordan har du opplevd veiledning? Støtte? Oppfølging? Forståelse?
6	Annet?

C. PROSESS

Hvordan har aktørene opplevd rollefordelingen, motivasjonen, kreativiteten og samarbeidet?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - prosess	<p>Deltakelsen i Prosjekt KALS stiller krav om endringer og nye oppgaver på ulike nivå. Samarbeid for å få til endringer og utvikling, blir sett på som et viktig virkemiddel for å kunne oppnå disse endringene. Endringer og utvikling må forstås som et samspill mellom de personene som er involvert. Graden av måloppnåelse vil være knyttet til aktørenes følelse av behov for endring og utvikling, deres motivasjon og tro på felles oppgaver. Integrering og samordning av ulike oppgaver vil i evalueringen knytte seg til de ulike aktørenes motivasjon og evne til å tenke nytt gjennom <i>samspill</i> og felles forståelse. I denne prosessen skjer det en motivering og en oppbygging av en beredskap for praksis. Her ligger kreativiteten og innsatsen hos de som skal sette endringer ut i handling, og konkretiserer seg gjennom <i>planleggingsarbeidet, samarbeidet og arbeidsområder</i>. Aktuelle spørsmål rettes mot hvordan de ulike <i>rolleinnehavere</i> definerte seg selv og sitt ansvar i prosjektsammenhengen. Svaret på spørsmålene vil gjøre det lettere å forstå hvilke faktorer som påvirker og eventuelt hemmer samordning av felles oppgaver i prosjektet.</p>
1	Hva slags rolle har du hatt i prosjektgjennomføringa, og hva mener du om det?
2	Hvilket samarbeid har du hatt med de andre ved skolen med prosjektet (deltakende lærere, elever, foreldre)? Hvordan har dette samarbeidet vært?
3	Opplevde du å ha bidratt med noe viktig? Hvis ja, hva da?
4	Hvordan vurderer du motivasjonen, arbeidslysten og deltakelsen hos de deltakende lærerne og hos deg selv, i forhold til prosjektarbeidet?
5	Hvem opplevde du som prosjektledelse? Hva slags erfaringer har du hatt med prosjektledelsen? Hvordan opplevde du spørsmål fra prosjektledelsen om å hjelpe til med å få i gang Prosjekt KALS - 10. årstrinn ved skolen?
6	Hva fungerte bra? Hvorfor? Hva fungerte dårlig? Hvorfor?
7	Annet?

D. PRODUKT

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - produkt	<p>Handlingen kan betraktes som en del av innovasjonsprosessen, der ideene prøves ut mot målsettingene og et felles verdigrunnlag (Dalin 1994). Det er i handlingen – <i>aktivitetene</i> – at endringene kan vurderes ut i fra <i>grad</i> og <i>type</i>, <i>kvalitet</i>, <i>utbredelse</i>, <i>oppfølging</i> og <i>varighet</i>. Det er måten praksisen foregår på, og den formen praksis har, som kan si noe om egenskapene og ressursene til aktørene, og hva som hendte (Bourdieu og Wacquant 1995). Den kompetansen og læringen som er oppnådd gjennom prosjektarbeidet, sier derfor noe om varighet, og overførbare disposisjoner hos de som var involvert, og som igjen kan forklare beredskapen for nye utfordringer. I evalueringen er dette området framstillingen av de konkrete virkningene som skjedde i endringsprosessen.</p> <p>Det er gjennom resultatmålene de ulike forventningene til partene blir synliggjort. Ulike mål er satt på de ulike nivåene i prosjektet. Resultatmålene er utledet av de overordnede målene og prinsipper for prosjektet. Ulike behov, mangfoldighet, frivillighet og deltakerstyring vil virke inn på de resultater som er oppnådd, og som sier noe om prosjektets vellykkethet i forhold til de overordnede målsettingene.</p>
1	Hva slags kompetanse mener du prosjektet har tilført skolen om lese- og skrivevansker (faglig sett)?
2	Opplever du at KALS-testen innebærer noe nytt i forhold til kartlegging av elever? Hvis ja – hva for noe nytt?
3	Har du registrert at elever har gitt tilbakemeldinger angående sin deltakelse i prosjektet, og i forhold til resultatet av kartlegginga de har vært med på? Hvis ja, hva sier elevene?
4	Har du registrert at foreldre har gitt tilbakemeldinger angående sine barns deltakelse i prosjektet, og i forhold til resultatet av kartlegginga de har vært med på? Hvis ja, hva sier foreldrene?
5	Prosjekt KALS - 10. årstrinn kan også sies å være et innovasjonsprosjekt. Har prosjektgjennomføringa ført til endringer i forhold til rutiner og prosedyrer når det gjelder kartlegging og avhjelping av lese- og skrivevansker hos elevene på 10. årstrinn? (eller tror du dette har ført til / vil føre til endringer av rutiner og prosedyrer?).
6	Hvilken betydning kan slik kartlegging ha for planlegging og forberedelser til videregående skole, for elever som ser ut til å ha behov for ekstra innsats for å bedre lese- og skriveferdighetene? Hvorfor?
7	Hva betyr slik prosjektdeltakelse for skolen? (Kompetanseutvikling? Tryggere lærere? Bedre tilbud til elevene?) Eventuelt andre gevinster for skolen?
8	Annet?

VEDLEGG 6

INTERVJUGUIDE – LÆRERE

A. KONTEKST OG INTENSJONER

Hvilken forståelse har aktørene av målsettingene for KALS-testen, og hvor relevant mener de at disse målene er?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - kontekst	Siden prosessinitierende prøver som er tilpasset grunnskolen ser ut til å være mangelvare ønsker vi å utvikle en prøve som kartlegger lese- og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn, og som også er prosessinitierende hos elevene. Dette vil være svært viktig forebygging og forberedelse for videregående skole. Vi kontaktet skole A og skole B for å få testet ut denne kartleggingsprøven før standardiseringsarbeidet iverksettes. Begge skolene var interessert i dette, og det var enighet om å få til et samarbeidsprosjekt.
1	Hva slags erfaringer har du med lese- og skrivevansker hos elever på ungdomstrinnet? Tidligere erfaringer med lese- og skriveprøver?
2	Hvordan har temaet "lese- og skrivevansker" vært tatt opp tidligere ved skolen? Og hvilke tiltak har vært gjennomført tidligere?
3	Hvor aktuelt mener du det var at skolen deltok i samarbeidet med å prøve ut KALS-testen? Hvilke behov var det ved skolen for dette arbeidet? Hvilke signaler om behov har du registrert i fra de andre lærerne, rektor, elever, foreldre?
4	Hva tror du vil komme ut av at skolen er med i dette prosjektet/utprøvinga?
5	Annet?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - intensjoner (en del av kontekst) (Leses ikke opp. Kun tilpasset referering)	Skolens rutiner og faglige normer bygges gjennom hvordan lese- og skriveferdigheter avklares, hvordan lese- og skrivevansker løses, hvordan lese- og skrivevansker forebygges og hvorvidt dette er et kontinuerlig arbeid ved skolen. Hovedmål: - Å prøve ut en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdighet hos alle elevene på 10. årstrinn. - Å få erfaringer og skaffe til veie et grunnlag for standardiseringen av den prosessinitierende kartleggingsprøven for 10. årstrinn. Delmål: -Å avklare lesehastighet, leseforståelse, avkodingsferdigheter og skriveferdigheter hos elevene på 10. årstrinn -Å gi økt kunnskap hos elevene til egne lese- og skriveferdigheter -Å sette i gang prosesser hos elevene som motiverer for tiltak. -Å gi faglærere på 10. årstrinn økt kunnskap og kompetanse om kartlegging av lese- og skriveferdighet, samt hvordan gi hjelp til elever som har lese- og skrivevansker -Å oppdage elever med lese- og skrivevansker som ikke har vært registrert tidligere. -Å gi faglærere, elever og foreldre handlingskompetanse i forhold til hva som bør gjøres, når kartleggingen avdekker lese- og skrivevansker hos en elev -Å utvikle nye rutiner for kartlegging av lese- og skrivevansker, med drøfting av tiltak og avhjelping av registrerte vansker. -Å gi lærerne på 10. årstrinn økt kompetanse om innovasjonsarbeid i skolen.
1	Hvor kjent er du med målene for Prosjekt KALS - 10. årstrinn?
2	Hvordan oppfatter du disse målene? (list dem opp om nødvendig)
3	Hva tror du menes med en ”prosessinitierende kartleggingsprøve”? Tror du det er mulig å oppnå prosesser som motiverer for tiltak hos de elevene dette gjelder? Forklar hvorfor.
4	Er det noen mål som mangler? Hvis ja, hvilke burde ha vært med?
5	Hvordan mener du skolen skal kunne sikre det videre arbeidet med å kartlegge og utvikle lese- og skriveferdighet hos elevene på ungdomstrinnet, eventuelt også jobbe forebyggende og gjennomføre avhjelpingstiltak?
6	Hva mener du om at Prosjekt KALS ble knyttet til 10. årstrinn? Burde prosjektet heller ha vært rettet mot andre årstrinn?
7	Annet?

B. INPUT

På hvilken måte har aktørene opplevd organiseringen og ledelse av utprøvinga?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - input	<p>Prosjekt KALS 10. årstrinn har en ambisiøs målsetting</p> <p>Hovedmål</p> <ul style="list-style-type: none">• Å prøve ut en prosessinitierende kartleggingsprøve for å avklare lese- og skriveferdighet hos alle elevene på 10. årstrinn.• Å få erfaringer og skaffe til veie et grunnlag for standardiseringen av den prosessinitierende kartleggingsprøven for 10. årstrinn. <p>Fokus vil her være rettet mot organisering av prosjektet f.eks. ledelse og struktur. Hvilke administrative strategier er tatt i bruk for å nå de oppsatte målene? Hvordan legge til rette for beslutningsprosesser på de ulike nivåene? Økonomiske, tidsmessige og menneskelige ressurser vil også påvirke mulighetene til å drive endringsarbeidet. Struktur viser til måter for hvordan virksomhet og aktiviteter blir organisert og tilrettelagt for å nå målene.</p>
1	I hvilken grad (hvordan har du opplevd) har det vært en gjennomgående felles diskusjon og drøftinger med lærerne på 10. årstrinn og foreldrene omkring målene for Prosjekt KALS - 10. årstrinn?
2	Hvor synlige opplevde du at målene for prosjektet har vært inneværende skoleår? Hvordan er disse målene blitt fulgt opp?
3	Hvordan har skolen tilrettelagt slik at aktuelle lærere har kunne arbeide med Prosjekt KALS - 10. årstrinn? Organisering av arbeidet? Informasjon/foreldremøter? Tidspunkter for KALS-arbeid?
4	Hvor kjent er Prosjekt KALS - 10. årstrinn blant ansatte ved skolen?
5	Hvordan har du opplevd veiledning? Støtte? Oppfølging? Forståelse? Fra rektor? Fra kollegaer? Fra de eksterne samarbeidspartnerne? (K og O)
6	Annet?

C. PROSESS

Hvordan har aktørene opplevd rollefordelingen, motivasjonen, kreativiteten og samarbeidet?

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - prosess	<p>Deltakelsen i Prosjekt KALS stiller krav om endringer og nye oppgaver på ulike nivå. Samarbeid for å få til endringer og utvikling, blir sett på som et viktig virkemiddel for å kunne oppnå disse endringene. Endringer og utvikling må forstås som et samspill mellom de personene som er involvert. Graden av måloppnåelse vil være knyttet til aktørenes følelse av behov for endring og utvikling, deres motivasjon og tro på felles oppgaver. Integrering og samordning av ulike oppgaver vil i evalueringen knytte seg til de ulike aktørenes motivasjon og evne til å tenke nytt gjennom <i>samspill</i> og felles forståelse. I denne prosessen skjer det en motivering og en oppbygging av en beredskap for praksis. Her ligger kreativiteten og innsatsen hos de som skal sette endringer ut i handling, og konkretiserer seg gjennom <i>planleggingsarbeidet, samarbeidet og arbeidsområder</i>. Aktuelle spørsmål rettes mot hvordan de ulike <i>rolleinnehavere</i> definerte seg selv og sitt ansvar i prosjektsammenhengen. Svaret på spørsmålene vil gjøre det lettere å forstå hvilke faktorer som påvirker og eventuelt hemmer samordning av felles oppgaver i prosjektet.</p>
1	Hva mener du om den rollen som du har hatt i prosjektgjennomføringa ved skolen?
2	Hvilket samarbeid har du hatt med de andre ved skolen med prosjektet (deltakende lærere, rektor, elever, foreldre)? Hvordan har dette samarbeidet vært?
3	Opplevde du å ha bidratt med noe viktig? Hvis ja, hva da?
4	Hvordan vurderer du motivasjonen, arbeidslysten og deltakelsen hos deg selv og samarbeidspartnere, i forhold til prosjektarbeidet?
5	Hvem opplevde du som prosjektledelse? Hva slags erfaringer har du hatt med prosjektledelsen?
6	Hva fungerte bra? Hvorfor? Hva fungerte dårlig? Hvorfor?
7	Annet?

D. PRODUKT

Spørsmål nr	Tekst
Innledning - produkt	<p>Handlingen kan betraktes som en del av innovasjonsprosessen, der ideene prøves ut mot målsettingene og et felles verdigrunnlag (Dalin 1994). Det er i handlingen – <i>aktivitetene</i> – at endringene kan vurderes ut i fra <i>grad</i> og <i>type</i>, <i>kvalitet</i>, <i>utbredelse</i>, <i>oppfølging</i> og <i>varighet</i>. Det er måten praksisen foregår på, og den formen praksis har, som kan si noe om egenskapene og ressursene til aktørene, og hva som hendte (Bourdieu og Wacquant 1995). Den kompetansen og læringen som er oppnådd gjennom prosjektarbeidet, sier derfor noe om varighet, og overførbare disposisjoner hos de som var involvert, og som igjen kan forklare beredskapen for nye utfordringer. I evalueringen er dette området framstillingen av de konkrete virkningene som skjedde i endringsprosessen.</p> <p>Det er gjennom resultatmålene de ulike forventningene til partene blir synliggjort. Ulike mål er satt på de ulike nivåene i prosjektet. Resultatmålene er utledet av de overordnede målene og prinsipper for prosjektet. Ulike behov, mangfoldighet, frivillighet og deltakerstyring vil virke inn på de resultater som er oppnådd, og som sier noe om prosjektets vellykkethet i forhold til de overordnede målsettingene.</p>
1	Hva slags kompetanse mener du prosjektet har tilført skolen om lese- og skrivevansker (faglig sett)? Og deg som lærer? Større trygghet i arbeidet?
2	Opplever du at KALS-testen innebærer noe nytt i forhold til kartlegging av elever? Hvis ja – hva for noe nytt?
3	Har du registrert at elever har gitt tilbakemeldinger angående sin deltakelse i prosjektet, og i forhold til resultatet av kartlegginga de har vært med på? Hvis ja, hva sier elevene?
4	Har du registrert at foreldre har gitt tilbakemeldinger angående sine barns deltakelse i prosjektet, og i forhold til resultatet av kartlegginga de har vært med på? Hvis ja, hva sier foreldrene?
5	Prosjekt KALS - 10. årstrinn kan også sies å være et innovasjonsprosjekt. Har prosjektgjennomføringa ført til endringer i forhold til rutiner og prosedyrer når det gjelder kartlegging og avhjelping av lese- og skrivevansker hos elevene på 10. årstrinn? (eller tror du dette har ført til / vil føre til endringer av rutiner og prosedyrer?).
6	Hvilken betydning kan slik kartlegging ha for planlegging og forberedelser til videregående skole for elever som ser ut til å ha behov for ekstra innsats for å bedre lese- og skriveferdighetene? Hvorfor?
7	Hva betyr slik prosjektdeltakelse for skolen? (Kompetanseutvikling? Tryggere lærere? Bedre tilbud til elevene?)
8	Annet?

VEDLEGG 7

Resymé av utskrevne intervjuer

Prosjektskole A

En lærer fortalte at lærere som har spesialundervisning har fortalt en god del om dette temaet i s-teamet. Derfor har ikke temaet vært tatt opp med hver enkelt lærer ved skolen. Men hvis lærerne har mistanke om at en elev har vansker, så kommer de først og fremst til s-teamet og snakker om saken. Det er derfor viktig at lærerne kan se faresignalene. En annen lærer fortalte at dette gjelder ofte de elevene som en har registrert ekstra behov hos, men som en ikke har funnet ut hva dette skyldes før nå. Vanskene er ofte sammensatte. Men i ungdomsskolen er de fleste utredet i forhold til sine vansker. Rektor mener at lese- og skrivevansker har vært tatt opp som tema på planleggingsdager for personalet. S-teamet har dette som arbeidsområde og bestiller de prøvene som skolen bruker, mens klasselærerne gjennomfører prøvene i klassene. Lærerne fortalte at skolen bruker Carlsten-prøven, og prøver å jobbe med å få unna mest mulig før elevene kommer i ungdomsskolen. Men denne prøven blir også gjennomført på 9. årstrinn. I tillegg fortalte en lærer at de også bruker 6-16 testen. Elevene er glad for å få vite hva det er som gjør at de strever og at det er lese- og skrivevansker som er den enkelte problem. Det er også viktig hvordan eleven og foreldrene er innstilt på å jobbe med saken. Lærerne bruker også å møtes for å diskutere sette med språk. Vi ser at det er en sammenheng med prestasjonene i engelsk, og på ungdomstrinnet er det vansker i dette faget som avdekker elever med lese- og skrivevansker som ikke har blitt oppdaget tidligere. Rektor er kjent med at skolen bruker kartleggingsprøver, men mener at dette gjelder helst på de lavere klassetrinnene. Lærerne mener at det er behov for at skolen er med på dette prosjektet. De føler at de mange ganger ikke oppdager elever med lese- og skrivevansker før de kommer i ungdomsskolen, og kanskje helt opp i 10. årstrinn. Og da er det for sent. Derfor burde dette ha vært gjennomført for 8. årstrinn. Rektor er enig i dette og mente at det ville ha gitt bedre virkning for skolen dersom utprøvinga hadde blitt gjennomført på et lavere klassetrinn. Imidlertid skal en jo tenke på overgangen mellom skoleslag, og videregående skole vil jo derfor dra nytte av dette. Rektor mener behovet hos elevene har økt fordi norskfaget har så mange ulike temaområder at dette har gått ut over formaltreninga. Rektor mener at det er viktig at skolen deltar i slike forsknings- og utviklingsprosjekter. En viktig begrunnelse for dette er at det virker skjerpene i forhold til lærernes praksis. I tillegg får skolen høy drahjelp

i forhold til systemarbeidet. En av lærerne mente at de fikk bra informasjon om prosjektet før oppstarten, men at de skulle ha hatt litt mer tid på forberedelsene og for å bli bedre kjent med delmålene for prosjektet. En ekstra kursdag ville ha hjulpet godt på dette. Rektor mente å ha fått god oversikt over hva prosjektet skulle gå ut på. Lærerne mente at oppavene i testen var bra og varierte, og at testen fungerte slik den skulle. Det var svært nyttig å gjennomgå resultatene sammen med prosjektmedarbeiderne fra høgskolen. Prosjektet var ikke veldig godt kjent ved skolen. Det var stort sett de lærerne som deltok som visste noe særlig om dette. En av lærerne mente imidlertid at det ble snakket om prosjektet på lærerrommet. Foreldrene fikk vite om prosjektet på et foreldremøte. Det ble ikke tid til noe foreldremøte i etterkant av utprøvinga, det kom heller ingen respons fra foreldrene. En av lærerne hadde heller ikke fått noen respons fra elevene i ettertid. En annen lærer fortalte at elevene var veldig spente på forhånd. De forsto hvorfor dette ble gjennomført og syntes at det var greit. Når det gjelder opplevelse av veiledning og støtte til prosjeklærerne, så fortalte rektor at situasjonen ved skolen med midlertidige lokaler og nybygg har tatt så mye tid at det har vært lite tid til oppfølging av prosjektet. Prosjeklærerne har opplevd god støtte fra medarbeiderne fra høgskolen. Det var bare å ringe hvis det var noe, og da fikk de klar og tydelig informasjon. De opplevde også samtalen om resultatene etter at testen var gjennomført, som noe av det viktigste i prosjektet. En prosjeklærer mente at de kanskje kunne gitt mer informasjon om denne testen til de andre lærerne. De hadde jo nevnt det for dem, men dette var nok for lite. Derfor kommer de nok til å gjøre det i ettertid når de ser hvordan testen blir til slutt og at en ser nytteeffekten av den. En annen prosjeklærer håper også at testen utvikles videre med grunnlag i erfaringene og kommentarene fra prosjektskolen. Prosjeklærerne følte seg veldig motivert og opplevde samarbeidet som nyttig. Det var spennende å få noe nytt å arbeide med og å kunne kartlegge elevene. Prosjeklærerne opplevde samarbeidet med prosjektmedarbeiderne fra høgskolen som veldig bra. Prosjeklærerne opplevde både seg selv og prosjektmedarbeiderne fra høgskolen som prosjektledelsen. Prosjeklærerne mente at det ikke ble tilrettelagt fra skolens side til at de kunne være med på prosjektet. De måtte ta seg tid selv, og finne et smutthull inn i mellom. Samtidig var det sent i skoleåret, så de måtte bare ta det mellom alt kaoset de hadde fra før. Rektor mente på sin side at prosjeklærerne fikk avsatt tid til arbeidet, og at de fikk rett til å avspasere i etterkant. Men undervisningen må jo gå sin gang. En prosjeklærer mente at de er blitt mer oppmerksom på lese- og skrivevansker hos elevene enn tidligere. I tillegg har de fått mer innsikt i kartlegging og hva en bør kartlegge. En annen prosjeklærer opplevde å ha lært mye. Samtalene med prosjektmedarbeiderne fra høgskolen, og informasjon om lese- og skrivevansker har i denne sammenhengen vært veldig

nyttig. De to kursdagene fungerte derfor bra. Rektor hadde ikke oversikt over hvilken kompetanse som ble tilført skolen, men opplevde prosjektsamarbeidet som nyttig drahjelp i systemarbeidet ved skolen og at dette sikrer kvaliteten på skolens praksis. En av prosjektlærerne mente at prosjektet ikke har endret kartleggingsrutinene ved skolen, fordi disse allerede er bra. Rektor mente også at prosjektet ikke har endret noen av rutinene ved skolen. Men den andre prosjektlæreren mente prosjektet har gjort at det settes mer fokus på nødvendigheten av at en også bør teste elever i 10. klasse. Dette har ikke vært gjort tidligere. Elevene setter også veldig pris på dette, og at de vet hva de må jobbe videre med.

Prosjektskole B

Denne prosjektskolen fikk et rektorskifte før skolestarten høsten 2007. Rektor R1 var rektor da prosjektet ble introdusert og deltok i det første møtet sammen med prosjektlærerne. Rektor R 2 deltok ikke i de innledende møtene, og hadde således ikke fått mye informasjon på forhånd.

Prosjektlærer mente at det kan være vanskelig å oppdage elever med lese- og skrivevasker, fordi mange er veldig flinkt til å skjule dette. Måten vi arbeider på i grunnskolen gjør at også elever med lese- og skrivevasker mesterer skolesituasjonen. Men i videregående skole må eleven arbeide mer selvstendig. Da er det en del elever som får problemer. KALS-testen avdekker flere ting enn det Carlsten-testen gjør. Derfor er KALS-testen veldig bra. Rektor R1 mente at kartlegginga har foregått mest på barnetrinnet, fordi der gjennomføres Carlsten-testen konsekvent et par ganger i året. Men i ungdomsskolen er det vel norskfaget som forholder seg til sånn kartlegging. Og det har nok vært lite fokus på kartlegging av lese- og skriveferdighet i ungdomsskolen. Derfor var det veldig greit at KALS-testen kom. Prosjektlærer mente at elevene er svært opptatt av sine lese- og skriveferdigheter, og at de vet at det er mye å lese på og mye å gjøre når de fortsetter i videregående skole. Rektor R1 mener at det er veldig bra at dette ble et nyttig prosjekt som skolen har et eierforhold til, og sier samtidig at aksjonsforskning er en nyttig prosjektform. Prosjektet vil tilføre faglig utvikling. Samtidig påpekte rektor at det ville ha vært enda bedre dersom prosjektet hadde omfattet elevene i begynnelsen av ungdomsskolen. Prosjektlærer opplevde at de fikk en veldig god innføring i målene for prosjektet, og prosjektmedarbeiderne fra høgskolen har gitt god informasjon. Dette støttes av rektor R1 som opplevde at prosjektet ble veldig grundig gjennomgått på forhånd. Det er vanskelig å si om prosjektet har ført til nye rutiner ved skolen,

fordi rektor R1 sluttet før prosjektet startet opp høsten 2007. Prosjektleder mente at prosjektet har vært tatt opp blant lærerne ved skolen. Men det er bare prosjektlederne på ungdomstrinnet som har fått inngående kjennskap til det. Rektor R1 har samme synspunkt. Prosjektleder fortalte at de har hatt foreldresamtaler der testresultatet ble lagt fram. Foreldrene var veldig opptatt av dette, og syntes det var greit å delta i prosjektet. Samtidig gir de uttrykk for at det faktisk blir gjort noe i skolen. Rektor R1 har ikke deltatt i foreldremøte, og har ikke noe informasjon i denne sammenhengen. Prosjektleder opplevde å bli godt fulgt opp av prosjektmedarbeiderne fra høgskolen, og fikk anledning til å formidle sine erfaringer til dem. Rektor R1 syntes prosjektarbeidet var en veldig omfattende og bra prosess. Dette gjaldt helt i fra informasjonen om prosjektet ble gitt, til møtet mellom prosjektmedarbeiderne fra høgskolen og foreldrene og til involveringa av prosjektlederne. Prosjektleder opplevde det som spennende å kunne være med og bidra til noe som har betydning og som er nyttig. Samarbeidet mellom prosjektlederne har gått greit. Det var særlig nyttig å kunne samarbeide om gjennomføringa av prøven, og når vi skulle skåre resultatene. Prosjektleder opplevde at prosjektmedarbeiderne fra høgskolen var prosjektleder, mens rektor R1 mente dette måtte være prosjektlederne ved skolen. Prosjektleder fortalte at de har brukt av planleggingstiden og tilpasset denne til prosjektet. Rektor R1 mente at prosjektlederne fikk den tiden de bad om. Prosjektleder mente at prosjektet har ført til at skolen har større fokus på å teste elevene helt opp i 10. årstrinn. Dette har ikke vært noen fast prosedyre tidligere. Elevene satte stor pris på å få en avklaring på egne lese- og skriveferdigheter. Dette har gitt skolen større sikkerhet på dette området. I tillegg har prosjektet tilført lærerne større fagkunnskap om lesing og skriving, og om vansker i tilknytning til disse ferdighetene. Prosjektleder opplevde prosjektarbeidet som veldig interessant. Det gikk veldig bra å gjennomføre delprøvene. Elevsamtalen gikk også greit å gjennomføre, og den fungerte bra.